

İKİ GÜÇ ARASINDAKİ UKRAYNA

Hatem CABBARLI*

ÖZET

İki kutuplu dünyanın çökmesinden sonra Rusya 15 yıl gibi kısa sürede kendisini önemli derecede toparladı. Eskisi kadar olmasa da, özellikle Doğu Avrupa, Orta Doğu ve postsovyet coğrafyasında ekonomik, siyasi olarak etkinliğini artırmaya başladı. Özellikle postsovyet coğrafyasında daha etkin pozisyona geldi. Rusya 2008'de Gürcistan'ı sekiz güne işgal ettikten sonra geri çekilse de, Batı dünyası ile jeopolitik mücadele çerçevesinde Kırım'ı ilhak etti. Ukrayna'nın doğusunda Rus bölücülerini destekledi ve bu bölgeyi de-facto Ukrayna'dan kopardı. Batı dünyası Rusya'ya karşı siyasi ve ekonomik olarak tepki gösterse de, askeri olarak müdahale etmedi. Batı Ukrayna sorununun çözülmesi için çeşitli düzeylerde arabuluculuk görevi üstlendi ama daha sorunun halledilmesi yönünde ciddi sonuca ulaşamadı. Ukrayna krizi Batı dünyası ve Rusya arasında yaşanan sorunların ne kadar kemikleştiğini, demokrasi arayışında olan Ukrayna'nın aslında Batı dünyası ve Rusya arasında sıkışıp kaldığını, siyasi tercihini hayata geçiremediğini göstermektedir. Bu makalede genel hatları ile iki güç arasında sıkışan Ukrayna üzerinde Batı ve Rusya arasında yaşanan jeopolitik mücadele değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Ukrayna, Rusya, Batı, demokrasi, jeopolitika, güvenlik

ABSTRACT

Russia significantly recovered itself from the collapse of the bipolar world in as little as 15 years. Though not like in the past, it started to increase political and economic activity especially in Eastern Europe, the Middle East and the post-Soviet geography. And specifically in post-Soviet geography it became more influential. Although Russia retreated after invading Georgia in 8 days of 2008, it annexed Crimea in geopolitical battle with the Western world. It backed Russian separatists in the Eastern Ukraine and de-facto separated this region from Ukraine. Despite reacting politically and economically to Russia, the Western world did not intervene militarily. The West have undertaken mediation missions at various levels for the resolution of the Ukrainian problem, but it have not reached lasting results yet. The Ukrainian crisis shows how serious the problems between the Western world and Russia have become, Ukraine, which is in quest for democracy, in fact, has got stuck between the West and Russia, and have not been able to realize its political choice. This article assesses, in general terms, a geopolitical battle between the West and Russia on Ukraine that is torn between the two powers.

Keywords: Ukraine, Russia, the West, democracy, geopolitics, security

* Dr., Avrasya Güvenlik ve Strateji Araştırmalar Merkezi Başkanı. cabbarlih@yahoo.com

Sovyetler Birliği'nin çöküşü iki kutuplu dünyanın sonunu getirirse de, uluslararası alanda küresel güvenlik sorunu çözülmedi, daha doğrusu ABD ve NATO çözülmeye olanak sağlamadı, uluslararası güvenliğin tehdit edilmesinde uluslararası terorizmi, özellikle de islami terör anlayışını ön plana çıkararak, kendi hegemonyalarını önemli derecede korumayı ve hatta genişletmeyi başardı. Rusya Federasyonu son yıllara kadar uluslararası güvenliğin korunmasında ön sıralarda olmasa da, bazı konularda-Suriye krizinde, ABD-İran ilişkilerinde ve diğer konularda kilit rol oynadı.

Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra ABD Doğu Avrupa'yı kontrolüne aldı, daha sonra ise postsovyet coğrafyasında etkinliğini artırmaya çalıştı. Orta Asya ve Güney Kafkasya devletlerinden özellikle enerji ve Afganistan'da güvenliğin temin edilmesi bakımından destek ala bildi. Ama jeopolitik konumu gereğince Ukrayna'yı yanına almadan Rusya'yı kontrol edemeyeceğini anladı ve son yıllarda bu yönde daha geniş yelpazede politika izledi.

Makalede son zamanlarda ABD (Batı) ve Rusya arasında yaşanan jeopolitik mücadele paralelinde Ukrayna iç politikasında yaşanan olaylar, Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi ve Ukrayna'nın doğu bölgesinde ayrılıkçı Rusya yanlısı rejimlere verdiği destek araştırılmıştır. Ukrayna krizinde ABD ve Avrupa Birliği'nin izlediği politika, Ukrayna'nın büyük oyunun merkezinde kalması, Rusya'nın işgal siyasetine karşı tutumları ve Ukrayna'ya verilen destek, Rusya'ya karşı uygulanan ekonomik, askeri ve siyasi müeyyideler üzerinde durulmuş ve değerlendirilmiştir.

Ukrayna Neden Önemlidir?

Ukrayna devleti iki nedenle: jeopolitik konumu ve sahip olduğu tarıma elverişli geniş toprak ve mineral kaynakları açısından önemlidir. Elbette, jeopolitik konumu daha önemlidir. Rusya'nın savunma politikasında Ukrayna hayati önem taşımaktadır. Rusya'nın Ukrayna ile uzun bir sınırı vardır, Moskova 480 km (yaklaşık 300 mil) uzaktadır. Bu mesafa doğal engebeli deyil, ovalık ve kolay geçilecek alandır, savunulması zordur. Her hangi bölge dışı güç Ukrayna ve Kazakistan arasındaki bölgeyi kontrol ederse, bu, Rusya'nın Kafkas politikasının sonu demektir.

Ayrıca Ukrayna'da Rusya için Novorossisk'ten de önemli olan Odessa ve Sivistopol limanları vardır. Bu limanları kaybetmesi, Rusya'nın Karadeniz'de ticaret yollarını kapamakta ve Akdeniz'e çıkışını engellemektedir. Böylece Rusya'nın limanları batıda Grönland, İzlanda ve İngiltere, kuzeydoğu'da buzlarla, Baltık Denizin'de Danimarka, doğuda ise Japonya tarafından kuşatılacaktır (www.armtoday.info, 17.02.2014).

1917'de Bolşevikler iktidara geldiklerinde Almanya ile barış görüşmeleri yaparken, Almanya Ukrayna'nın büyük bölümünü kendilerine bırakılmasını talep etti. Almanya Ukrayna'nın tarıma elverişli bölgesini istiyordu ve orada buldukları sürece Rusya'yı tehdit edeceklerini biliyordu. Ama Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesinden sonra Rusya tüm Uk-

rayna'yı kontrolü altına aldı. Bu olay benzer şekilde İkinci Dünya Savaşı'nda da yaşandı. Ukrayna'yı işgal eden Almanya Rusya'nın Bakü petrolüne çıkışını engellemek istiyordu.

Avrupa Birliği ve özellikle de Doğu Avrupa ülkeleri olan Polonya ve Romanya güneyden Rusya'nın tehdidini daha açık hissetmektedir. Bu ülkeler Rusya doğalgazına bağımlıdır ve bu bağımlılıktan Rusya'nın her zaman baskı aracı olarak kullanabileceğini anlıyorlar. Rusya sadece enerji faktöründen değil, askeri gücü ve ticari girişimleri ile de bu bölgede güvenliği tehdit edebilir.

Bölgenin güvenliği için çeşitli askeri mülahazalar batı dünyası için güncel olmasa da, özellikle Doğu Avrupa ülkeleri için halen önemlidir. Doğu Avrupa ülkeleri için SSCB'nin çöküşü uzak bir mazi değildir, onlar Rusya'nın ansız gittiği gibi, ansız da geri dönebileceğinden tedirgindirler. Rusya NATO'nun sınırlarına kadar dayanmasından rahatsızdır. Doğu Avrupa devletlerinin NATO'ya üye olması Rusya için direk tehdit olmasa da, tedirgin etmektedir. Ama Ukrayna ve Belorus'un kaybedilmesi Rusya'nın savunma politikasının iflası demektir.

ABD (Batı) ve Rusya Arasında Sıkışan Ukrayna

Rusya yaklaşık 400 yıldır bu günkü Ukrayna coğrafyasını kontrol etmektedir. Son zamanlarda Rusya-Ukrayna arasında yaşanan problemler iki devletin birbirilerine düşman olmasından daha ziyade, Ukrayna'nın demokratikleşme çabası, ABD, NATO ve Avrupa Birliği'nin Rusya'ya yönelik 'Anakonda taktiği'ni uygulamasının sonucudur. 'Anakonda taktiği' ilk defa ABD iç savaşında (1861-1865) General George Brinton McClellan tarafından uygulanmıştır. Bu taktiğin amacı jeopolitik düşmanı zayıflatmak için onun denizlere, okyanuslara, müttefiklerine ve doğal kaynaklara çıkış yollarını kapamaktır. Böylece, bunu başaran taraf jeopolitik konumunu ne kadar güçlendirirse, karşı tarafın jeopolitik konumu o kadar zayıflayacaktır (Комлева, 2014).

'Anakonda taktiği' 'Büyük oyun' çerçevesinde yaklaşık 300 yıldır uygulanmaktadır. XIX yüzyılda İngiltere-Rusya arasında yaşanan mücadele genelde 'Büyük oyun' adlandırılmaktadır. 'Anakonda taktiği' ise bu oyunun temelini teşkil etmektedir. Ama bu konuda farklı görüşler de vardır. Örneğin, Eric Walberg 'Büyük oyun'u hegemon devletler arasında yaşanan çatışma olarak görmekte ve bunu üç yere ayırmaktadır: (Walberg, 2011)

-XIX yüzyılın birinci yarısından XX yüzyıla kadar olan dönemde İngiltere ve Rusya'nın Asya Heartland'i uğrunda mücadelesi. Bu dönemin kırılma noktası Ekim Devrimi'nin yaşanmasıdır;

-İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD ve SSCB arasında yaşanan soğuk savaş ve SSCB'nin bu savaşı kaybetmesi ve sosyalist rejimin çökmesi;

-1989'dan başlayan ve halen devam eden amma hiç bir büyük devletin tekbaşına olarak bunu başaramayan, enerji, doğal kaynaklar üzerinde kontrol sağlamaya çalışan ABD liderliğinde 'Batı' olarak telakki ettiğimiz dünya (Панарин, 2002). Bu dünyanın karşısında ise 'öteki dünya' durmaktadır.

Batı tarafından 'Anakonda taktiği' Rusya'ya karşı 'renkli devrimler' adıyla eski Yuqoslavya (2000), Gürcistan (2003), Kırgızistan (2005), Ukrayna'da (2004, 2014) uygulanmaktadır. Bu devrimler Rusya'nın jeopolitik mekanını sınırlamaya, Doğu Avrupa ve postsovyet coğrafyasında kontrolü kaybetmesine yöneliktir. Bu konuyu kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür: "ABD, Geniş Karadeniz Bölgesi'ndeki ülkelerin de paylaşacağına inandığı stratejik ilgiler; demokratik ve pazar ekonomisi reformu, enerji ve ticaret ile güvenlidir. Güvenlikte vurgu terör, organize suçlar ve kitle imha silahların kaçakçılığı ile mücadele üzerinde olmuştur. Bu bağlamda, Doğu Avrupa'dan başlayan bir hat ile Karadeniz, Güney Kafkasya ve Orta Asya ülkelerini kontrol ederek Mackinder'in kalpgahını yeniden canlandırmak istediği ve bu yönü ile ABD'nin 'jeopolitik' bir yaklaşımı benimsediği ileri sürülmektedir" (Erol vd. 2012).

Sovyetler Birliği'nin 21 Aralık 1991'de çökmesinden sonra Rusya Federasyonu Doğu Avrupa ve Baltık devletlerini kaybetmeyi bir şekilde kabullendi. Ama ABD ve Avrupa Birliği'nin postsovyet coğrafyasında da üstünlüğü ele almaya çalışmasından sonra durum değişti. Hele bu üstünlük Ukrayna gibi jeopolitik konuma sahip bir ülke sınırları çerçevesinde olunca Rusya direnmeye başladı (Erol, 2012).

1990'lı yıllarda ABD'nin Rusya siyasetini büyük ölçüde liberaller ve realistler arasında yaşanan ideolojik çatışmadan liberallerin üstünlüğü elde etmesi şekillendirdi. Realistler Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra Doğu Avrupa'da ve Baltık devletlerinde kontrolün ele geçirilmesini, NATO'nun genişlemesini takdirle karşılasalar da, postsovyet coğrafyasına yönelik genişlemeyi uygun bulmuyorlardı. Realistler zaten zayıf ekonomiye ve yaşlı nüfusa sahip olan Rusya'nın NATO'nun Ukrayna ve Gürcüstan'ı üyeliğe kabul etmesinin bu ülkeye ciddi çekilde tedirgin edeceğini ve eski hegemonyasına sahip olma içgüdüsünü tetikleyeceğini düşünüyorlardı. Realist okulun temsilcilerinden olan George Kennan NATO'nun Doğu'ya doğru genişlediği dönemde 'Bence Ruslar yavaş yavaş buna düşmanca tavır sergileyecek, bu onların dış politikasını etkileyecektir. Bunun trajik bir hata olduğunu düşünüyorum. Bunun için hiçbir esas yoktur, kimse kimseyi tehdit etmiyor.' Demıştır (Миршаймер, www.globalaffairs.ru, 03.09. 2014).

Bill Clinton yönetiminde temsil olunan liberaller ise bu dönemin fırsat olduğunu, Rusya zayıf durumdayken Doğu Avrupa ve postsovyet coğrafyasına hâkim olmanın tam zamanı olduğunu iddia ederek, Rusya'nın fazla tepki vermeyeceğini iddia ediyorlardı. Liberaller Soğuk Savaş'ın bitmesiyle dünya siyasetinin temelinden değiştiğini, realizmin değil, idealizmin bütün dünyayı kapsayacak şekilde, başta ABD olmakla diğer devletlerin de dış ve güvenlik politikasında öncelik arz edeceği görüşünü paylaşıyorlardı. Bu dönemde, ABD ve müttefikleri Doğu Avrupa devletleri ile ekonomik ve siyasi ilişkilerini geliştirmek, bu devletleri Avrupa Birliği sınırları içerisinde görmek istiyorlardı. Liberaller jeopolitik gerçeği dikkate almadan liberal düzenin tüm Avrupa'yı şekillendireceğini düşünüyorlardı. Ama Ukrayna örne-

ğinde de görüldüğü gibi jeopolitik gerçekliği gözardı etmek mümkün değildir. Rusya bu faktörden kaynaklanan tehdidi özellikle son yıllarda daha açık hissetmekteydi ve önlemlerini almaya mecburdu.

Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra ABD ve Avrupa Birliği ile Sovyet yöneticileri ABD ordusunun Avrupa'da kalmasına ve NATO'nun dağılmayacağı konusunda anlaşılabilir. Almanya'nın birleştirilmesiyle bu ülkenin daha barışçıl politika izleyeceğini ve Batılı devlet adamlarının onların endişelerini anladıklarını düşünüyorlardı. Ama 1990'lı yılların ortalarında Bill Clinton yönetimi Avrupa Birliği'nin ve NATO'nun Doğu genişleme stratejisini uygulamaya koydu.

ABD ve Avrupa Birliği'nin 1991'den günümüze kadar başta Rusya olmak üzere postsovyet devletlerine yönelik siyaseti değerlendirilirken genellikle üç ayrı koldan oluştuğunu görmek mümkündür.

- NATO'nun genişlemesi;
- Avrupa Birliği'nin genişlemesi;
- Demokrasinin genişlemesi ve güçlenmesi.

"NATO'nun genişlemesi birbiri ardına uygulanan işbirliği süreçlerinin sonucunda gerçekleşmiştir. 1991'de NATO içinde Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi (KAİK)-North Atlantic Cooperation Council; 1997'de KAİK yerine, Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi oluşturulmuştur. Yeni bağımsızlığını kazanan devletlerin Batı güvenliği içinde olma arzularını boşa çıkarmamak, onların NATO askeri ve politik sistemi ile uyumlaştırılmasını sağlamak amacı ile Ocak 1994'te ise NATO'nun en başarılı girişimi olan Barış için Ortaklık (BİO) projesi başlatılmıştır. Bu proje, Soğuk Savaş sonrası dönemde NATO'nun varlığı için ihtiyaç duyulan 'sihirli' proje olmuştur" (Erol vd. 2012).

1999'da Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya'nın NATO'ya üye kabul edilmesi ile örgütün Doğu'ya açılmasının ilk aşaması gerçekleşti. 2004'te ise Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya'nın NATO'ya üye olmasıyla NATO eski Sovyetler Birliği sınırlarına dayandı. 1995'te NATO Sırpları bombaladığında Rusya bu tehdidi daha yakından hissetti. Bir sonraki hedef postsovyet cumhuriyetlerinden Ukrayna ve Gürcistan'ın kuruma üyelik sürecini hızlandırmaktı. Rusya'nın, Avrupa Birliği'nin ve NATO'nun doğuya doğru genişlemesi, Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya üye olma sürecinden rahatsız olduğunu çeşitli vesilelerle dile getirmesine rağmen ABD ve Avrupa Birliği bu itirazları dikkate almadı.

NATO'nun 3-4 Nisan 2008'de yapılan Zirve Toplantısı'nda Ukrayna ve Gürcistan'ın üyelik meselesi müzakere edildi. ABD bu ülkelere desteğini yeniledi ama Fransa ve Almanya bu devletlerin örgüte üye kabul edilmesinin Rusya'yı rahatsız edeceğini iddia ederek karşı çıktılar. Zirve Toplantı'sında ortak paydaya gelindi, Ukrayna ve Gürcistan'ın örgüte üye olması için resmi işlemler başlatılmasa da, önleri açıldı. Bu gelişmeler yaşanırken Rusya-NATO Zirve toplantısında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin açıkça 'Eğer Ukrayna'yı NATO'ya üye alırlarsa, bu, Ukrayna'nın varlığını kay-

betmesi ile sonuçlanacaktır' dese de, karşı taraf bu uyarıyı ciddiye almadı. Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı Aleksandr Gruşko 'Bu gün biz görüyoruz ki NATO'nun genişlemesi üye devletlerin güvenliğini korumuyor. Bazı durumlarda, özellikle Ukrayna ve Gürcistan'ın örgüte üye olması örneğinde Avrupa kıtası ciddi sorunlarla karşı karşıya kalabilir'(Велиев, 2009) diyerek karşı tarafı ikaz etti. Bu ikazları dikkate almayan ABD ve Avrupa Birliği 2008'de 'Doğu İşbirliği Programını' devreye soktu. Programın amacı Ukrayna, Moldova, Gürcistan ve diğer devletlerin ekonomik kalkınmalarına yardım etmek ve Avrupa Birliği'ne entegrasyon sürecini hızlandırmaktı. İşte bu dönemde ekonomik ve güvenlik sorunlarını önemli derecede halleden, askeri sanayisini canlandıran Rusya, ilk fırsatta ABD ve Avrupa'ya karşılık vermek için uygun zamanı bekledi.

Uygun zaman ise 2008'de Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya üzerinde egemenliğini yeniden kurmak için askeri operasyonlara başlaması ile ortaya çıktı. Gürcistan ordusu askeri operasyonlarla bu bölgelerde kontrolü sağlayamadan Rusya ordusu Güney Osetya üzerinden operasyonlara başladı ve Gürcistan ordusunu başkent Tiflis'e kadar takip etti. Sekiz günlük işgalden sonra ABD ve Fransa'nın arabuluculuk girişimleri sonucunda Rusya ordusunu geri çekti ama Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanımakla ABD ve Avrupa'yı uyardı. ABD ve Avrupa Rusya'nın bu askeri tehditini yeterince ciddiye almadı ve 2009'da Arnavutluk ve Hırvatistan NATO'ya yeni üyeler olarak kabul edildi.

ABD Ukrayna'nın ekonomik kalkınması ve demokratikleşmesi için 1991-2013 yıllarında bu ülkeye 5 milyar dolarlık yardım etmiştir. Bu yardımın büyük bir kısmı ABD'de faaliyet gösteren Demokrasinin Desteklenmesi Ulusal Vakfı tarafından Ukrayna'ya verildi. Bu Vakfın maliye yardımı ile Ukrayna'da demokrasinin gelişmesi, insan haklarının korunması, Avrupa ile ekonomik ve siyasi entegrasyon sürecini hızlandıran 60'tan çok proje hayata geçirildi. ABD ve Avrupa Birliği'nin Ukrayna'da sosyal, siyasi mühendislik girişimleri Rusya devlet yetkilileri tarafından hoş karşılanmadı. Demokrasinin Desteklenmesi Ulusal Vakfı Başkanı Karl Gershman'ın 'Ukrayna'nın Avrupa'nın bir parçası olması kararlılığı Putin tarafından canlandırılmağa başlanan emperyalizmin ölümü demektir.' (Миршаймер, www.globalaffairs.ru, 03.09.2014) demesi taraflar arasında yaşanan mücadelenin ne kadar gergin bir dönemden geçtiğini göstermektedir.

Tüm dünya Rusya ve Batı arasında Soğuk Savaş sonrası dönemde 'ucu savaşa işaret eden' en büyük krize şahit oluyor. Bölge, Kiev'deki 'Meydan darbesi' sonrası uluslararası bir kriz noktasına dönüşmüş durumda (Erol, 2014).

Avrupa Birliği'nin, NATO'nun Doğu'ya doğru genişlemesi ve postsovyet cumhuriyetlerinde demokratikleşme süreci 25 yıldır Rusya tarafından enişe ile izlenmektedir. Bu stratejilerin üçü de Rusya'nın siyasi ve ekonomik güvenliğini tehdit ederek, onu sınırları içine kapanmaya mecbur etmektedir. Rusya için postsovyet cumhuriyetlerinin demokratikleşmesi ve ekono-

mik kalkınması önemli değildir. Çünkü bu sorunlarını halleden postsovyet cumhuriyetleri doğal olarak Rusya'nın etki alanından uzaklaşacaktı. Rusya bunun karşısını almak için postsovyet cumhuriyetlerinin tamamında etkili mekanizmalarına sahiptir ve halen bu mekanizmaları elinde bulundurmakta ve arasıra kullanmaktadır. Bu mekanizmaları kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür:

- postsovyet cumhuriyetlerinde etnik sorunlar (Abhazya, Güney Osetya, Dnestranyı, Dağlıq Karabağ);
- postsovyet cumhuriyetlerinin etnik yapısı ile oynayabilme yeteneği (Azerbaycan'da Talış, Lezgi, Gürcistan'da Ermeni, Moldova'da Gagauz yeri);
- postsovyet cumhuriyetlerinde Rus azınlıkların bulunması (Dnestranyı ve Ukrayna'da direk bu faktörden yararlanmış, Kırım'ı ilhak etmiş ve Ukrayna'nın doğusunda Rus azınlıkların ayrılıkçı taleplerini destekleyerek krizi alevlendirmiştir);
- enerji hatlarını kontrol etmesi;
- postsovyet cumhuriyetlerinin ekonomik bağımlılığı;
- Rusya'da eski Sovyet cumhuriyetlerinden gelen kalifiye olmayan çok sayıda insanın bulunması (Azerbaycan vatandaşları 2.5 milyon, Ermenistan vatandaşları 2.5 milyon, Gürcistan vatandaşları 1 milyondan fazla, Kazakistan 2 milyondan fazla, Özbekistan vatandaşları 2 milyondan fazla. Bu insanların geldikleri ülkelere sınırdışı edilmesi ciddi ekonomik bunalımın ve iç politikada sorunların yaşanmasına neden olabilir).

Ukrayna'nın Siyasi Geleceği

Ukrayna Avrasya devletidir ve Doğu Avrupa'nın iki devleti-Romanya ve Polonya, postsovyet cumhuriyetlerinden ise Belarus, Moldova ve Rusya ile sınırları vardır. Ukrayna tarihi oldukça zengindir ve Rusya tarihi genellikle Ukrayna tarihinin bir parçasıdır. Ruslar bu gerçeği itiraf etmek istemeseler de, 1941 yılında basılan İstoriya Diplomatii (Diplomasi Tarihi) kitabında Rus tarihinden bahsedilirken 'Kievskiy Rus' (Kiev Rusu) ifadesi kullanılmış (Потемкина 1941) ama daha sonraki baskısında bu ifade çıkarılmış ve 'Moskovskiy Rus' (Moskov Rusu) ifadesi yer almıştır (История дипломатии, Том 1, Госполитиздат, 1959 г.).

IX-X yüzyılda Knez Oleq Dnepr bölgesini Hazar Hanlığı'ndan alarak Knezlik kurdu. Knezlik XI-XII yüzyıllarda peçenklerin istilası ile karşı karşıya kaldı, XIV-XV yüzyıllarda Büyük Polonya-Litonya Knezliği'nin yönetimine girdi, XVII yüzyılda topraklarının bir kısmı Osmanlı tarafından ele geçirildi. Reç Pospoliti'nin 1772-1795 yıllarında Rusya, Avusturya ve Prusya tarafından bölünmesinden sonra Galic Avusturya'nın, Dnepr Nehri'nin sağ sahili, Volın ve Podolye bölgeleri Rusya'nın kontrolüne geçti. Rusya bu bölgelerde yönetim yapısını değiştirerek Kiev, Volın ve Podolsk eyaletlerini kurdu (Сборник русского исторического общества. 1871.-Т. 7.-с. 348).

1768-1774 Osmanlı-Rusya Savaşı'na kadar Dnepr nehrinin aşağı akımı, Azak sahilleri ve Kırım, Kırım Hanlığı tarafından yönetildi. Bu bölgeler Kü-

çük Kaynarca Antlaşması şartlarına göre Rusya'nın kontrolüne verildi (history.ui.ua, 08.10.2014) .

Rusya İmparatorluğu'nun çöküşünün yaşandığı 1917-1921 yıllarında Ukrayna'da 16 küçük devlet kurulsada, 10 Mart 1919'da Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ilan edildi. Bu yıllarda Ukrayna'nın batısında Polonya ile küçük çaplı savaş yaşandı. 30 Aralık 1922'de Ukrayna Rusya Sosyalist Federasyonu Sovyet Cumhuriyetleri ile ittifak antlaşması imzalayarak SSCB'ye katıldı.

Ukrayna 1918-1922 yılları arasında Almanya ve Polonya'nın işgaline uğradı, iç savaş yaşadı. Sovyetler Birliği'ne üye olduktan sonra da ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kaldı, 1930'lu yıllarda yaşanan açlıkta (golodomor) son verilere göre 3 milyon 941 bin kişi hayatını kaybetti (khp.org, 22.02.2010). 24 Ekim 1945'te Birleşmiş Milletler kurulduğu zaman Ukrayna ve Belorus İkinci Dünya Savaşı'ndaki katkılarına göre SSCB ile birlikte BM'ye üye oldu ve oy hakkı vardı (mfa.gov.ua, 22.04.2013) .

21 Ağustos 1992'de Ukrayna Ali Rada'sı bağımsızlığını ilan etti ve Ukrayna halkı 1 Aralık 1991'de yapılan referandumla bağımsızlığı onayladı. Ukrayna bağımsızlığını ilan ettikten sonra sosyal, ekonomik, siyasi ve güvenlik konularında problemlerini halletmeye çalışsa da, istenilen sonuçları elde edemedi. Bu dönemde Ukrayna için önemli olan aşağıdaki reformları hayata geçirmektir:

- totaliter rejimden demokrasiye geçişi;
- planlı ekonomiden serbest piyasaya geçişi;
- sosyal alanda sınıfların değil, bireylerin özgürlüğü;
- insani alanda sınıfların değerlerini değil, genel olarak insanlığın değerlerini temin etmek;
- uluslararası alanda sovyet ideolojisi karşıtlığı değil, dünya ile entegrasyon sürecine başlamak ve hızlandırmak (histua.com/ru, 14.08. 2013).

Ukrayna bu reformların hayata geçirilmesine başlasada, özellikle devlet kurumlarında reformlarda geç kaldı. 1996'ya kadar mahkeme hukuk sisteminde reformlar yapılmadı ve Anayasa Mahkemesi kurulmadı. Devlet yönetim sisteminde parlamento, devlet başkanlığı ve sovyet yönetim sisteminden oluşan karmaşık bir yapı ortaya çıktı.

Ukrayna demokratikleşme, devlet mülkiyetinin özelleştirilmesi, serbest piyasaya geçiş, Avrupa ile entegrasyon sürecinde ciddi sorunlar yaşadı. 1992'de ekonominin liberalleştirilmesi ciddi sıkıntılara neden oldu. Merkezi planlama sistemi çöküğünden fiyatlar yükseldi, üretimde ve pazarlamada sorunlar yaşandı.

Ukrayna 8 Aralık 1991'de Bağımsız Devletler Topluluğu Antlaşması'nı imzaladı. Bu Antlaşma'nın imzalanması dönemin bir takım siyasi ve ekonomik şartlarına dayalı olsa da, içgüdüsel olarak da imzalanmıştı. Bağımsızlığını yeni kazanan Ukrayna yaklaşık 400 yıldır ortak tarihi paylaştığı Rusya'dan koparak kısa sürede dünya ile entegrasyon olamazdı. Ekonomik olarak postsovyet coğrafyası ile derin bağları vardı. Ama bütün bunlara

rağmen Ukrayna Avrupa ile ilişkilerini geliştirmeye çalışıyordu. Ukrayna ve Rusya arasında ilk anlaşmazlık 1992-1993 yıllarında Sovyetler Birliği ekonomisinin bölünmesi sürecinde yaşandı. Daha sonra Kırım ve Karadeniz donanmasının kime ait olması tartışmaları ortaya çıktı. Ukrayna Avrupa ile ilişkilerini geliştirmeye çalışırken, Rusya faktörünü gözardı edemezdi ve aralarındaki sorunları halletmek için 31 Mayıs 1997'de taraflar arasında dostluk ve işbirliği antlaşması imzalandı. Antlaşmada tarafların ilişkilerini güç kullanmamak şartıyla geliştirilmesi, birbirilerine baskı uygulamamaları, üçüncü tarafla birbine karşı yönelmiş antlaşmaların imzalanmaması yükümlülüğü vardı (www.webkursovik.ru, 07.10.2012).

Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra postsovyet cumhuriyetleri açısından ekonomik kalkınma ve sosyal problemlerini halletmek önemli olsa da, daha sonraki yıllarda hayati önem taşıyan sorun bu devletlerin siyasi geleceğinin nasıl olacağı idi. Bu daha çok ABD, Avrupa Birliği ve Rusya arasındaki ilişkilere endekslenmişti, taraflar arasındaki işbirliği ve sorunlar direk olarak postsovyet ülkelerini etkilemekteydi. Ukrayna'nın siyasi geleceğini de bu çerçevede değerlendirmek mümkündür.

Devletlerin jeopolitik konumları onlara çeşitli alanlarda fırsatlar sağlasa da, aynı zamanda tehditleri de içermektedir. Ukrayna tarih boyunca jeopolitik konumuna göre güçlü ve birleşik devlet olamadı. Her zaman Batı ve Kuzey arasında mücadele alanı oldu. Çeşitli devletler tarafından işgal edildi, elden ele geçti. 1991'de bağımsızlığını ilan ettikten sonra da jeopolitik konumundan kaynaklanan fırsatları iyi değerlendiremedi. Daha doğrusu Ukrayna'nın siyasi ve ekonomik eliti olmadığı için Sovyet ve Avrupa devlet yönetim modeli esasında kurulan devlette eski sovyet ideolojisi ile beslenen bir kuşak bağımsız Ukrayna'da iktidara geldi. Bu kuşak Avrupa değerlerini benimsenmekte zorlandı, ulusal çıkarlardan daha ziyade kendi çıkarlarını ön planda tutarak devleti yönetmeye çalıştılar. Rusya'nın etkisi objektif ve subjektif nedenlerden dolayı minimuma indirilemedi ve Avrupa ile entegrasyon sürecinde ciddi aksamalar oldu. Ukrayna coğrafi bağlamda bütünlük arzetsede, fikri ve ideolojik bağlamda batı ve doğusu arasında her zaman ciddi farklılıklar olmuştur ve bu gün de hissedilmektedir. Geleneksel olarak Ukrayna'nın batısı Avrupa değerlerine daha yakındır. Batı ve doğu bölgesinde yaşayan Ukraynalılar arasında ideolojik bütünleşme Sovyetler Birliği döneminde bile tam olarak sağlanamadı. Bunun en büyük nedenlerinden biri de güney bölgelerde etnik Rusların sayının daha fazla olmasıdır.

Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra Ukrayna'da konuşlanan nükleer silahların yok edilmesi tartışmaya açılınca Ukrayna 14 Ocak 1994'te ileriki yedi yılda sınırları içerisinde bulunan bütün nükleer silahları yok edeceğini taahhüt etti. Bunun karşılığında ABD ve Avrupa'dan maliye yardımları alacaktı ve güvenliğinin korunması için ABD ve Rusya, daha sonra ise Çin'den teminat aldı. Ekonomik sorunlarını nükleer silahların yok edilmesi karşılığında alacağı maliye yardımları ile halledeceğini düşünen Ukrayna, hem nükleer silahsız kaldı, hem de ekonomik sorunlarını halledeme-

di. Nükleer silahları yok etmesi Ukrayna'nın devlet olarak yaptığı en ciddi hatalardan biridir. Bu gün karşılaştığı güvenlik sorunlarının ve işgalin temelinde de bu vardır. Nükleer silaha sahip olan Ukrayna ABD, Avrupa Birliği ve Rusya arasında pazarlıkta daha güçlü konuma sahip olur, ulusal çıkarlarını daha çok koruyabilirdi.

Postsovyet cumhuriyetleri 2000'li yılların sonlarına kadar Rusya, ABD ve Avrupa Birliği arasında denge politikası hayata geçiriler de, son yıllarda Rusya, ABD ve Avrupa Birliği arasında yaşanan anlaşmazlık onları daha zor duruma düşürdü. Özellikle ABD ve Avrupa Birliği'nin Ukrayna'yı kendi bünyesinde görmek için uyguladığı politika diğer postsovyet cumhuriyetlerinin de manevra alanını kısıtlamaktadır. Rusya, ABD ve Avrupa Birliği bu devletlerin denge politikasından memnun değildirler ve onları orta yerde değil, yanlarında görmek istemektedirler.

Ukrayna'nın Kasım 1995'te Avrupa Konseyi'ne üye olması Avrupa Birliği ile ilişkilerini geliştirmeye olanak sağladı. Ukrayna'nın Avrupa Konseyi'ne üye olması kurumun doğuya doğru genişlemesi, demokratik değerlerin, insan haklarının korunması bakımından önemlidir. Ukrayna Avrupa Birliği ile ilişkilerini geliştirmekle beraber NATO ile de ilişkilerine önem verdi. Temmuz 1997'de taraflar arasında 'Ukrayna ve NATO arasında özel işbirliği misakı' imzalandı. Misak'ta güvenlik alanında işbirliği, sorunların halledilmesi, nükleer, biyoloji ve kimyasal silahların yayılmaması, silahlar üzerinde kontrol konuları yer aldı. NATO'ya üye olan devletler Ukrayna'nın nükleer silahsız devlet statüsüne uygun olarak onun bağımsızlığını koruyacak, demokrasinin gelişmesine yardım edeceklerdi. Kiev'de NATO'nun Enformasyon ve Belge Merkezi açıldı, bu Merkez genellikle taraflar arasında işbirliğini koordine ediyordu. Ukrayna ve Rusya'nın Avrupa siyasetinde farklı ve benzer yanlar olsa da, son 20 yılda Ukrayna-Avrupa siyasetinde bazı değişiklikler yaşanmaktaydı. Rusya Ukrayna'nın AGİT ve Avrupa Konseyi ile ilişkilerine sıcak baksa da, Avrupa Birliği ve NATO ile ilişkilerini geliştirmesinden rahatsız olmaktadır (Мальгин, www.mgimo.ru, 26.12.13).

Avrupa Birliği Ukrayna'yı son yıllara kadar üye olarak görmek için acele etmese de, bu ülke ile ortaklık antlaşması imzalamak için temaslara devam etmekteydi. Ukrayna ile bu konuda anlaşma sağlanmış ve 29 Kasım 2013'te Vilnius'te Avrupa Birliği'nin Doğu Ortaklığı Zirve Toplantısı'nda Ortaklık Antlaşması imzalanacaktı. 21 Kasım'da Ukrayna Hükümeti ülkesinin ulusal güvenliğini göz önünde bulundurarak Ortaklık Antlaşması imzalamayacağını bildirdi (Erol, 2014). Bu kararın ardından Hükümet ekonomik, teknolojik, ticari, siyasi, enerji alanlarında BDT'ye üye devletlerle işbirliğinin genişletmek hakkında program kabul etti (Ованнисян, www.regnum.ru, 21.11.2013).

Ukrayna Hükümeti Ortaklık Antlaşması'nı imzalamaktan vazgeçtikten sonra AB'nin karşısında vatandaşlara satılan doğalgazın fiyatının artırılmaması, sanayinin bazı alanlarında devlet yardımının kaldırılmaması, ihrac alanının genişlendirilmesi, metalürji sanayi ürünlerinin ihracına engellerin

kaldırılması talebini koydu (www.armtoday.info, 25.11.2013). 15 Aralık 2013'te AB Komisyonu'nun Genişlemeden sorumlu üyesi Stefan Füle Ukrayna Başbakanı Sergey Arbuzovla görüşmesinde Hükümetin bu taleplerini günümüz realitesi ile uygun olmadığını, buna karşılık Ukrayna'nın ciddi yükümlülükler alması gerektiğini bildirdi (www.azadliq.org, 15.12.2013).

Ukrayna Hükümeti'nin Ortaklık Antlaşması'nı imzalamazken 'ulusal güvenlik' ifadesini kullanması oldukça ilginçtir. Avrupa Birliği ile Doğu Ortaklığı proqramı çerçevesinde imzalanması düşünülen Ortaklık Antlaşması ülkenin ulusal güvenliğine tehdit oluşturuyorsa da, neden bu tehdit antlaşma metni üzerinde anlaşma sağlanmadan önce hissedilmemekteydi? Bu tehdit Avrupa Birliği'nden mi, yoksa Rusya'dan mı kaynaklanıyordu? Demek ki Ukrayna Hükümeti bu antlaşmanın imzalanacağı takdirde ülkeyi ne gibi problemlerin beklediğini anlıyordu.

Ortaklık Antlaşması'nın imzalanması durdurulduktan sonra Ukrayna Başbakanı Nikolay Azarov 'AB ile Ortaklık Antlaşması'nı imzalamamayı ve Ukrayna-Rusya ticari ilişkileri geliştirmek için görüşmelere başlamayı bize Rusya önerdi' diyerek 'ulusal güvenliğe tehdidin' kaynağını da göstermiş oldu (www.mediaforum.az, 2013-11-26).

Ukrayna Hükümeti'nin bu açıklamasından sonra Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin Ukrayna'nın AB ile ekonomik işbirliğine karşı olmadıklarını, ama bunun gerçekleşeceği takdirde Ukrayna'nın Rusya ile ekonomik işbirliğinin mevcut düzeyde kalmayacağını, bu ülkenin NATO'ya üyeliğini kabul etmeyeceklerini ve Rusya'nın ulusal güvenliğine ciddi tehdit olarak gördüklerini bildirdi (www.armtoday.info, 21.11.2013).

Ukrayna Hükümeti'nin Ortaklık Antlaşması'nı imzalamayacağını bildirdikten bir gün sonra-22 Ekim'de muhalif Aleksandr Yaçenyuk liderliğinde miting ve itiraz gösterilerine başlandı ve bununla da Maydan hareketinin temeli atıldı. Yaçenyuk Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'in 20 milyar dolara Rusya'ya satıldığını iddia ediyordu.

Ermenistan'ın Zirve Toplantısı'nda Ortaklık Antlaşması'ndan vaz geçmesinden sonra Ukrayna Hükümeti'nin de bu adımı atması AB'yi ciddi rahatsız etti. AB Ermenistan örneğinde olduğu gibi sessiz kalamadı. Zira AB için Ermenistan ile Ukrayna'nın ekonomik, siyasi, güvenlik ve diğer parametreler üzere kıyaslamak doğru olmazdı.

Ukrayna'da Maydan'da miting ve gösteriler devam ederken AB yetkili temsilcisi Hermann Van Pompey 28 Ocak 2014'de AB-Rusya müzakerelerinin sonuçlarını değerlendirirken, Ukrayna'nın demokrasinin gelişmesine yardımcı olacağını taahhüt edeceği takdirde, Ortaklık Antlaşması'nı imzalayacaklarını bildirdi (www.regnum.ru, 28.01.2014).

Bu süreçte Ukrayna'da yapılan kamuoyu araştırmalarında AB'yi destekleyenlerin %40 ila %60 arasında olduğu belli oldu. AB bu kamuoyunun dinamizminden yararlanmaya çalıştı. AB Rusya'ya karşı Ukrayna'yı dışarıdan savunamayacağını anladıktan sonra sivil toplum örgütlerini kullanarak Devlet Başkanı Viktor Ynukoviç'e baskı uygulamayı tercih etti. Bu sürece

daha sonra öğrenciler, işadamları, sanayiciler dahil oldu ve Yanukoviç'in devrilmesi için her türlü destek temin edildi.

Ukrayna iç politikasında kriz daha da derinleşirken, muhalif güçler ve Hükümet ortak paydaya gelemiyor, Rusya ve Avrupa Birliği arasında anlaşma sağlanamıyordu. Hermann Van Pompey 1 Şubat 2014'te yaptığı açıklamada Ukrayna'nın geleceğinin Avrupa Birliği'ne ait olduğunu, NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen ise Ukrayna hiç bir baskıyla karşılaşmadan geleceğini kendisi seçmelidir. Demokratik prensiplere ve yasalara saygı duymak gerekir dese de, taraflar demokratik prensiplere ve yasalara saygı duymuyordu (www.panarmenian.net/rus, 01.02. 2014).

2013 sonbaharından başlayan itiraz dalgası giderek büyüdü ve Hükümet kolluk kuvvetlerini kullanarak düzeni korumaya çalıştı. Ukrayna ordusu ise olaylara müdahale etmeyeceğini bildirdi. Maydan hareketi neredeyse iç savaşa dönüştü. ABD ve AB'den siyasi destek alan muhalefet tüm isteklerini Hükümete kabul ettirmekte direnmeye devam etti. 28 Ocak 2014'te Başbakan Nikolay Azarov istifa ettiğini bildirdi (www.panarmenian.net/rus, 28.02.2014).

Mart 2014'te muhalefet devlet binalarını kontrolü altına almaya başladı. Başkent Kiev'de birçok devlet kurumlarının kontrolü muhalefetin eline geçti. Muhalefet cephesinden Batıkivşini Hareketi liderleri Arseni Yaçenyuk, Udart Partisi lideri Vitali Kliçko ve milletvekili Petr Proşenko ön plana çıkmaya ve Maydan Hareketi'ni kontrol etmeye başladılar. Ordu olaylara müdahale etmese de, polis ve Berkut Özel Kuvvetleri Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'i destekliyordu.

Yanukoviç Rusya'nın, muhalefet ise ABD ve AB'nin siyasi desteğini alarak kendi gerçekleri çerçevesinde mücadele etmekteydi. Aslında ise Ukrayna devletinin geleceği gerçeği orta yerde kalmıştı ve kimse ona sahip çıkmıyordu. Her iki taraf demokrasi ve insan haklarından bahsetse de, demokrasi adıyla taraflar yasaları çiğnemekte ve demokrasi uğrunda savaşıyordu. Ukrayna ise devlet olma özelliğini kaybederek uçuruma doğru ilerlemekteydi.

Hükümet ve muhalefet arasında güç dengesi beraberleşirken, Yanukoviç olağanüstü devlet başkanlığı ve parlamento seçimlerinin yapılmasına hazır olduğunu bildirdi (www.azadliq.info, 04.02.2014). Seçimlerin 2015 yılında yapılmasının öngörülmesi muhalefeti tatmin etmedi ve seçimlerin bir an önce yapılmasını talep etti.

Ukrayna Hükümeti ve muhalefeti arasında AB ve Rusya'nın arabuluculuk girişimleri sonucunda taraflar arasında 21 Şubat 2014'te anlaşma sağlandı. Anlaşmada Polonya, Almanya, Fransa Dışleri Bakanlığı yetkili temsilcilerinin de imzası vardı. Anlaşma şartlarına göre yeni Anayasa hazırlanmalı, yakın on günde İtimat Hükümeti kurulmalı, seçim yasası değiştirildikten sonra olağanüstü devlet başkanlığı seçimleri yapılmalı idi. Ayrıca, taraflar bu anlaşmayı hayata geçirene kadar güç kullanmayacak ve son zamanlarda ölümle sonuçlanan vakalar AB'nin katılımı ile araştırılacaktı (www.media

forum.az, 2014-02-21). İlginç olan ise Hükümet ve muhalefet arasında anlaşma sağlandıktan sonra ABD Devlet Başkanı Ulusal Güvenlik Danışmanı Susan Elizabeth Rice Yanukoviç'in demokratik seçimlerle işbaşına gelmesine rağmen, artık Ukrayna Devlet Başkanı olarak görmediklerini bildirdi (www.armtoday.info, 24.02.2014).

Ukrayna Hükümeti ve muhalefet arasında anlaşma sağlansa da, muhalefet gösterilere ara vermedi. Bunun üzerine parlamentoda çoğunluğu elde eden muhalefet Yanukoviç Devlet Başkanlığından men ederek, seçimlerin Mayıs ayında yapılmasına ve hapiste olan eski Başbakan Yuliya Timoşenkunun serbest bırakılması hakkında karar aldı. Parlamento 23 Şubat'ta devlet başkanı ve başbakan yetkilerinin Parlamento Başkanı Aleksandr Turçinov'a verdi. Turçinov 25 Mayıs'ta yapılan seçimlerde yeni Devlet Başkanı seçilene ve hükümet kurulana kadar bu görevleri üstlenecekti (www.armtoday.info, 23.02.2014). Aynı gün Devlet Başkanı Yanukoviç ülkeyi ter ederek Rusya'ya sığındı.

Ukrayna Merkez Seçim Komisyonu 25 Mayıs'ta yapılan devlet başkanlığı seçimlerinde 23 adayı kayda aldı. Seçimlerde Petr Proşenko, Yuliya Timoşenko ve Oleg Lyaşko arasında ciddi rekabet yaşandı. Petr Proşenko % 54,70 oy alarak Devlet Başkanı seçildi (www.armtoday, 26.05.2014).

Rusya'nın Kırım'ı İlhak Etmesi

Kırım'ın geri alınması konusunda Rusya'nın tarihsel hafızasının da devrede olduğunu göz ardı etmemek gerekiyor. Rusya, 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşanan Kırım Savaşı'nın bir ikincisinin sonuçları itibarıyla bir kez daha günümüzde sahnelenmeye çalışıldığı kanaatinde ve buna hazırlıklıydı (Erol 2014).

Rusya'nın imparatorluk kurmak için ilk adım atacağı alan Ukrayna coğrafyasıdır. Bu nedenle de aşağıdaki özelliklere göre Rusya Ukrayna'yı ABD ve Avrupa Birliği'ne teslim etmek istememektedir:

- Güney-doğu Ukrayna'da kozmik-roket, enerji, metalurji, kimya, sanayisinin olması, bu alanlarda Rusya'nın siparişlerinin hazırlanması;
- Rusya doğalgazını Avrupa'ya taşıyan boru hattının bu ülke üzerinden geçmesi Rusya açısından enerji hükümlerinin devam etmesi bakımından önemlidir;
- Ukrayna Rusya için her şeyden önce Rus milli kimliğinin ve devletinin merkezidir, Avrupaya açılan kapısıdır;
- ayrıca Rusya'nın batıya, güneye ve denizlere açılmasına, Ortadoğu ve Balkanlar'da siyasi ve ekonomik varlığını devam ettirmesine elverişli imkan sağlayan jeopolitik öneme sahiptir;
- Ukrayna'da yaklaşık 17 milyon (1/3) Rus nüfusu ve Kırım'daki askeri deniz üssü de Slav/Ortodoks varlığını uluslararası çıkarları için çok iyi kullanan Rusya için görmezden gelinemeyecek öneme sahiptir (Cafersoy, 2014)

-Ukrayna, Rusya'nın Avrasya Birliği ideali için de çok önemlidir. Ukrayna aynı zamanda Rusya'ya göre NATO ve Avrupa Birliği'ne üye olabilecek kapasiteye sahiptir ve durum son zamanlarda Avrasya Birliği önünde önemli bir engel haline gelmekte ve bu durum Rusya'yı tedirgin etmektedir (Çıtçı, www.zaman.com.tr, 16.03.2014).

Foreign Policy Rusya'nın Ukraynadan vaz geçmemesini ve Kırım'ı ilhak etmesini doğrudan bu ülkenin ulusal güvenliği ile ilgili olduğunu kaydetmektedir. Rusya'nın 'donmayan denizlere ve okyanuslara' Karadeniz'den başka çıkışı yoktur (Cafersoy, 2014). Daha II Nikolay döneminde Rusya Avrupa'yı Asya'dan ayıran Boğazlar üzerinde kontrolü ele almak istiyordu. Rusya bu planını Birinci Dünya Savaşı yıllarında yeniden uygulamaya koymaya çalışsa da, başaramadı. Ama Sevr Antlaşması gereğince Boğazların kontrolünün Milletler Cemiyeti'ne ve daha sonra Türkiye'ye devredilmesi ile Rusya 'sıcak denizlere' güvenli çıkış elde etti. Mareşal Vasilevski A.M Almanların İkinci Dünya Savaşı'nda Kırım'ı işgal etmek için sonuna kadar mücadele ettiklerini, bu bölgeyi kontrol altına almakla Romanya, Bulgaristan ve Türkiye'ye baskı uygulayabileceğini vurgulamaktadır (Крым-Севастополь-Россия. История-геополитика-будущее. М., 2007).

Yaklaşık 100 yıldan sonra Rusya'nın 'sıcak denizlere' çıkması önünde yeni bir tehlike ortaya çıktı (Cafersoy, 2014). Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlık elde eden Ukrayna Avrupa ve ABD ile ilişkilerine önem verdi, NATO ve Avrupa Birliği'ne üye olmaya çalıştı. Bu ise Rusya'nın güvenliği karşısında ciddi bir tehlikeydi. Rusya'nın Sivestopol'da bulunan askeri deniz üssünün kaybedilmesi ihtimali bile Rusya için ciddi tehditti. Karadeniz Rusya için Karayip Denizi'nin ABD, Güney Çin Denizi'nin Çin için olan öneminden daha ciddi önem arz etmektedir (Yeşilot, 2014). Rusya 'biz bunu oldukça net anlamalıyız: Karadeniz'de Rusya'nın ulusal güvenliğine karşı her hangi bir girişim sert karşılık görecektir' şeklinde olan Karadeniz doktrininden hiç bir zaman vazgeçmemiştir (russian.rt.com, 07.08.2014).

İki milyondan fazla nüfusu olan Kırım'da yaklaşık 1.5 milyon Rus, 450 bin Ukrain, 250 bin tatar yaşamaktadır. Kırım 19 Şubat 1954'te Ukrayna'nın Rusya'ya birleştirilmesinin 300. yılı nedeniyle, aynı zamanda ekonomik bağlantılarından dolayı Ukrayna'ya verildi. Bu gün Rusya buna itiraz ederken, Kırım'ı Ukrayna'ya Rusya Sovyet Sosyalist Federatif Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti'nin kararıyla değil (karar №41), SSCB Yüksek Sovyeti'nin kararı ile (karar №35) verildiğini bildirmektedir. Bununla da bu kararın hukuken geçerli olmadığı vurgulamaktadır. Ama Sovyetler Birliği zamanı temayül gereği bu konuda kararlar SSCB Yüksek Sovyeti tarafından alınmaktaydı ve tartışmaya açık değildi (Караичев, gazeta.zn.ua, 11.01.2013). Rus tarihçiler Kırım'ın Ukrayna'ya Nikita Kruşşev tarafından hediye edildiğini bildirseler de, bu dönemde Kruşşev'in bu kararın alınmasında etkili rol oynamadığı, bu kararın esasen G.Malenkov tarafından alındığını, SSCB Yüksek Sovyeti Prezidyumu kararını K.Voroşilov'un imzaladığı malumdur (Горобець, uainfo.org/, 21.03.2014).

Ukrayna tarihçileri ise Kırım'ın karşılıksız olarak Ukraynaya verildiğini, Kırım büyüklüğünde olan Taganrog ve etraf bölgelerin Rusya'ya verildiğini bildirmektedirler. Ukrayna tarıma elverişli ve zengin Karadeniz bölgesi karşılığında Rusya'dan suyu, elektriği, ulaşımı, altyapısı olmayan bir bölge aldı.

Sovyetler Birliği çöktükten sonra 1992'de Rusya Yüksek Sovyeti 19 Şubat 1954'te Kırım'ın Ukrayna'ya verilmesinin hukuken dayanağının olmadığı hakkında karar kabul etti. 2003'te Tuzlı bölgesi üzerinde anlaşmazlık ortaya çıktı. Rusya Tuzlu'nun küçük toprak parçası, Ukrayna ise ada olarak tanımlıyordu. Kerçensk Körfezi girişinde kum adacığın olan bu arazi Kırım'a bağlıydı. Ukrayna Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç 2010'da Sivestopol'da konuşlanan Rusya askeri deniz üssünün kalma süresini 25 yıl uzattıktan sonra Kırım ve Tuzlu sorunu yeniden gündeme getirilmedi. Bağımsızlık sonrası Ukrayna'da yapılan bütün seçim sonuçlarına göre, Kırım'ın daha çok Rusya yanlısı olduğu belli oluyor.

Ukrayna'da kriz devam ederken Rusya Kırım Özerk Cumhuriyeti'nde yaşayan etnik Rusları örgütleyerek krizde kaybettiği konumunu geri almaya çalışıyordu. Ukrayna Hükümeti ve muhalefeti arasında gerginlik devam ederken, Kırım'da Ruslar 'Stop Maydan', 'Bölücülüğe Yok!' sloganları ile Hükümet karşıtı miting ve gösteriler düzenlemekteydi. Rusya basını devamlı olarak Kırım'da yaşayan Rusların ayrımcılıkla karşı karşıya kaldıklarını, ekonomik ve sosyal alanlarda planlı şekilde sıkıştırıldıklarını ve son zamanlarda yaklaşık 30 bin Rusun bu nedenlerden dolayı Rusya'ya sığındığını bildirmektedir. Rusya'nın istihbarat ve güvenlik güçlerinin desteği ile Ruslar Kırım'da kontrolü sağladı ve 27 Şubat 2014'te Kırım'da yönetim binalarının kontrolü Rusların eline geçti. Rusya Kırım'ı ilhak etmeye çalışırken hukuki dayanağını güçlendirmek için tatarları da yanına almaya çalışmaktaydı. Ama daha Kırım olayları başlamadan önce Ukrayna Hükümeti'nden en basit haklarını alamayan Tatarlar buna rağmen Hükümetin yanında olduğunu açıkladı ve Rusya'nın işbirliği teklifini geri çevirdi. Kırım, Sumı ve Dneprepetrovsk'ta Tatarlar Maydan hareketini destekleyen miting ve gösteriler düzenlediler (www.azadliq.info, 27.01.2014). Mustafa Cemil Kırım-oğlu liderliğinde örgütlenen Tatarlar Ukrayna'nın yanında olduklarını bildirdiler. Ama sayıca az olan, Ukrayna ve Avrupa'nın tam desteğini alamayan Tatarlar Kırım'da Rus ilhakına karşı fazla direnç gösteremedi (www.islamnews.ru, 26.02.2014).

Kırım Yüksek Sovyeti 11 Mart'ta Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan etmesinden (www.armtoday.info, 26.03.2014) sonra Rusya Kırım'da yaşanan olayları hızlandırarak 16 Mart 2014'te Kırım'da referandum düzenledi. Başta Rusya, ABD, Polonya ve Litonya'dan olmakla 23 ülkeden 135 gözlemcinin katıldığı referandum sonuçlarına göre, referanduma katılanların %93'ü Kırım'ın Ukraynadan ayrılması için oy kullandı (www.armtoday.info, 31.03.2014). Kırım bağımsızlığını ilan ettikten sonra 18 Mart'ta Rusya ile yapılan anlaşma sonucunda Sivestopol da dâhil olmakla

Rusya ile birleştirildi. Kırım'ın ilhak edilmesinden sonra Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov BM kürsüsünden 'ABD ve Avrupa Birliği Ukrayna'da darbeyi destekledi, sözde yenu Ukrayna Hükümeti'nin ana dili, tarih ve kültürünü korumaya çalışan insanlara karşı güç kullanmasına hak kazandırmaya çalıştılar.' diyerek karşı tarafı eleştirdi (russian.rt.com, 27.09.2014).

Rusya'nın Kırım'ın bağımsızlığı için referandum yapılması yönünde girişimlerini uluslararası hukuk açısından değerlendirdikte, Kosova'nın bağımsızlığına benzer senaryonun hayata geçirdiğini görülmektedir. Rusya bununla Kosova olaylarını unutmadığını ABD ve Avrupa Birliği'ne hatırlatmış oldu.

Referandum yapılmadan önce ABD Devlet Başkanı Barak Obama yapacağı referandumun Kırım'ın Anayasasını ve uluslararası hukuku ciddi şekilde ihlal ettiğini, Ukrayna'da durumun daha da kritikleşmesinde rolü olan bazı kişilere müeyyide uygulanacağını bildirdi (russian.rt.com, 07.03.2014). ABD ve Avrupa Birliği Rusya'ya karşı ciddi baskı yapacaklarını, ekonomik olarak çökmesi için gereken her şeyi yapacaklarını bildirseler de, daha sonra uygulanan müeyyidelerden en az Rusya kadar kendilerinin de sıkıntı yaşadıklarını anladılar (Erol vd. 2015). Ukrayna krizine Rusya'nın müdahalesinin ilk aylarında Almanya Başbakanı Angela Merkel Rusya'ya karşı ekonomik müeyyideleri artırmayı talep etse de, daha sonra bu tutumunu değiştirdi.

Kırım'ın Rusya'ya birleştirilmesinden sonra NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen Ukrayna'nın bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü koruyacaklarını, NATO'nun Ukrayna'ya açık olduğunu ama şimdilik daha önemli sorunların olduğunu bildirdi (russian.rt.com, 26.02.2014).

ABD Kırım'ın Rusya'ya birleştirilmesinden sonra konuyu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde müzakereye açtı. Müzakerelerde 100 devlet Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü destekledi, Ermenistan, Belarus, Küba, Suriye, Nikaragua, Venesuela, Bolivya kararın aleyhine oy verirken, Çin ve Kazakistan çekimser oy kullandı (www.aznews.az, 18.03.2014).

ABD, NATO, BM ve Avrupa'dan gelen tepkiler üzerine Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov kimsenin Kırım'a saldırmasını tavsiye etmediğini, bunun yapılacağı takdirde ise Ulusal Güvenlik Doktrini'nde oldukça net öngörülen karşılığın verileceğini kaydetti (russian.rt.com, 09.07.2014). Rusya Kırım'ı ilhak ettikten sonra Ukrayna'nın doğusunda ayrılıkçı talepleri destekleyerek gelen tepkileri azaltmakla beraber, olayların yönünü de değiştirmeyi başardı. Nitekim, Lüksemburg Dışişleri Bakanı Jean Asselborn Avrupa'nın artık Kırım'ı Ukrayna'ya geri verilmesi hakkında düşünmemesi gerektiğini, yakın on ilde hiç bir şeyin değişmeyeceğini, Rusya'ya karşı uygulanan ekonomik müeyyidelerin Avrupa ekonomisini de ciddi şekilde tehdit ettiğini, Kırım'ın Ukrayna'ya geri verilmesini talep etmenin Üçüncü Dünya Savaşı'na sebep olabileceğini bildirdi (russian.rt.com, 10.07.2014).

Ukrayna'nın İşgal Edilmesi

Rusya Kırım'ı ilhak ettiği süreçte Ukrayna'nın doğusunda yaşayan etnik Ruslar ayrılıkçı taleplerle gündeme geldi. Rusya Kırım problemini hallettikten sonra bu bölge üzerinde yoğunlaştı ve kendi senaryosunu uygulamaya koydu. Bu senaryoda Ukrayna, ABD ve Avrupa Birliği'ne ise savunma ağırlıklı rol verdi.

Rusya'nın Ukrayna'nın doğusunda ayrılıkçı talepleri desteklemesinin esas nedenlerinden biri de, bu ülkeyi tam olarak kontrol altına ala bilmeyeceği takdirde doğu bölgesini de-facto ve ya de-jure koparmak olmuştur. Aynı zamanda Rusya bununla Kırım'ın ilhak edilmesi konusunun müzakerelere açılmasına engel oldu.

Ukrayna'nın doğusunda, Rusya ile sınırda bulunan Karkov, Lugansk, Donetsk, Donbas, Mariupol, Berdyansk ve diğer şehirlerde etnik Ruslar merkezi yönetime karşı ayaklandılar. Bu zaman insan haklarının, demokrasinin ihlal edildiği öne sürüldü. İlginç olan, bu iddiaların Kırım'ın ilhak edildiği süreçte etnik Ruslar tarafından dile getirilmesidir. Son 20 yılda bu konuda itirazları olmayan, etnik sebeplere göre baskı uygulandığını dile getirmeyen Doğu Ukrayna Rusları Hükümet'e karşı siyasi, daha sonra ise silahlı mücadeleye başladı. 6 Şubat 2014'te etnik Ruslar Ukrayna'nın büyük sanayi merkezleri olan Donetsk, Donbas, Karkov ve Lugansk'ta 'Biz AB'yi istemiyoruz!', 'NATO'yu istemiyoruz!', 'Biz çocuklarımızın barış içinde yaşamasını istiyoruz!' sloganlarıyla sokaklara çıkarak Hükümet binalarına el koydu (www.armtoday.info, 08.04.2014). Ukrayna Hükümeti doğuda kontrolü sağlayamadı. Problemin siyasi yollarla çözümüne imkân yoktu, ayrılıkçı etnik Rusların talepleri kabul edilemezdi. Gerginlik arttıkça Kırım'da olduğu gibi Ukrayna'nın doğusunda da 'yeşil giymiş insanlar'* etnik Rusları örgütlemeye ve silahlı mücadeleye başladılar. Ukrayna'nın doğusunda etnik Ruslar yaşadıkları bölgeleri savunmaya çalışsalar da, daha sonra batıya doğru ilerlemeye başladılar. Buna karşılık 2014 yazında Ukrayna Hükümeti seferberlik ilan ederek 50 bin asker topladı ve ilerlemenin karşısını alabildi (inosmi.ru, 30.08.2014).

Ukrayna Hükümeti ülkenin doğusunda düzeni sağlamaya çalışırken, 7 Nisan'da Donetsk, 28 Nisan'da Lugansk 'Halk Cumhuriyeti' ilan edildi. Bundan sonra doğuda gerginliğin diğer bölgelere de yayılması kaçınılmazdı. Daha sonra Donetsk ve Lugansk'da 11 Mayıs'ta referandum yapıldı ve Ruslar bağımsızlıklarını destekledi (ria.ru, 12.05.2014). 13 Mayıs'ta ise sözde Donetsk Halk Cumhuriyeti Rusya Federasyonu'na katılması için Hükümet'e müracaat kabul etti (voicesevas.ru, 13.05.2014). 24 Mayıs 2014'te sözde Donetsk ve Lugansk Halk Cumhuriyetleri Halk Birliği Cumhuriyeti adıyla birleştiklerini açıkladılar. 15 Temmuz'da ise Birliğin adı Novorossiya olarak değiştirildi (voicesevas.ru, 24.09.2014).

* Rus askerlerine verilen isim.

Ayrılıkçı Ruslar Ukrayna'nın doğusunda kontrolü ele geçirirken, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin İkinci Dünya Savaşı'nda Normandiya çıkarmasının 70. yılı nedeniyle Parisi ziyaret ederken Fransa Devlet Başkanı Fransua Oland ve İngiltere Başbakanı David Cameron ile görüşmesinde Ukrayna krizini müzakere etti. Müzakereler başlamadan önce Kırım'ın Rusyaya birleştirilmesinde etkili olan kişilere ABD ve Avrupa Birliği yaptırımlar uygulamıştı (Коктыш, www.mgimo.ru, 05.06.14).

Fransa'da ultraş Ulusal Cephe Partisi'nin seçimlerde zafer kazanmasıyla Oland'ın Putin ile Ukrayna konusunu müzakere etmesinde bazı problemler yaşandı. Ulusal Cephe müzakerelerde Oland'tan ABD'nin değil, Fransa'nın ulusal çıkarlarının korunmasını talep etmekteydi. Fransa ve Rusya arasında imzalanmış anlaşma şartlarına göre Fransa Rusya için helikopter taşıyıcısı 'Mistral' savaş gemisini inşa etmişti. Rusyaya uygulanan müeyyideler gereğince Fransa bu gemiyi Rusya'ya teslim etmek istemiyordu. ABD geminin Rusya'ya verilmemesini Fransa'dan resmen talep etmişti.

Paris'te Vladimir Putin Ukrayna halkının seçimine saygı duyduğunu, yeni Hükümet ile çalışacağını ama Kırım konusunda başka türlü davranmanın mümkün olmadığını, tarihi Rusya toprağını uluslararası askeri birliğin (NATO-nun) kontrolüne verilmesine izin vermeyeceklerini vurguladı (ria.ru, 04.06.2014).

2014 Ağustos ayına kadar Rusya ordusu Ukrayna sınırlarını geçmese de, bu tarihten sonra Ukrayna, ABD ve Avrupa Birliği bu tehlikeni daha yakından hissetmeye başladı. Bu dönemde The Financial Times 'Rus ordusu ve ağır silahlarının direkt olarak olaylara müdahil olması isyanın daha tehlikeli dönüşümüdür.' (news.liga.net, 29.08.2014) diye yazmaktaydı.

Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov Mart 2014'te Paris'te ABD Dışişleri Bakanı John Kerry ile görüşmesinde, Kerry ilk defa olarak Ukrayna'nın federalleşmesi meselesini gündeme getirdi (www.regnum.ru, 31.03. 2014). Bu konu daha sonra Ukrayna krizinin halledilmesinde arabuluculuk yapan diğer Avrupa Birliği devletleri tarafından da dile getirildi.

Almanya Başbakanı Angela Merkel'in Danışmanı Sigmar Gabriel Başbakan'ın Ukrayna Devlet Başkanı Petr Proşenko ile Belorus'ta 26 Ağustos'ta görüşmesinden önce Ukrayna'nın federalleşmesi konusunu gündeme getirdi (www.ft.com, 23.08.2014). Merkel bu konuyu önce desteklese de, daha sonra Almanya örneğinde olduğu gibi federalleşmenin Ukrayna için mümkün olmadığını bildirdi. Ukrayna Devlet Başkanı Proşenko Ukrayna'nın adem-i merkezileştirmesini isterken, ayrılıkçı Ruslar bağımsızlık veya federalleşmeyi talep etmektedirler.

Federalleşme ile adem-i merkezileştirmenin benzer ve farklı yanları vardır. Adem-i merkezileştirme merkezi Hükümet'in sosyal, ekonomik ve diğer yetkilerinin eyaletlerle paylaşmasıdır. Federalleşme ise daha ciddi siyasi paylaşım öngörüyor. Federalleşmede yetkileri yerli toplum, şehir, kasaba ve köyler değil, bürokratlar almaktadır. Bu, Ukrayna'da bir Hükümet ve parlamentonun değil, bir kaç Hükümet ve parlamentonun olacağı anla-

mına gelmektedir ki, bu durum zaten ekonomik sıkıntı yaşayan Ukrayna'nın bürokratik mekanizmayı beslemesine daha çok maliye ayırması demektir (inosmi.ru, 09.09.2014).

Ukrayna'nın siyasi geleceği sonu belirsiz müzakerelerde tartışılırken, 28 Ağustos'ta Ukrayna Ulusal Güvenlik Konseyi Rusya ordusunun Rostov'dan sınırı geçerek Donetsk eyaletinin Novoazovsk, Starobeçevsk ve Amvrosievsk illerine doğru ilerlediğini bildirdi (www.charter97.org, 28.08.2014). ABD istihbaratı ve NATO bu haberi onayladı ve Rusya ordusuna ait tank, top ve diğer ağır silahların uzaydan çekilmiş resimleri yayınlandı (www.charter97.org, 28.08.2014). Rusya'nın askeri birliklerini ve ağır silahlarını ayrılıkçı Novorossiya rejimini desteklemesi için Ukrayna'ya göndermesi ABD ve Avrupa Birliği tarafından ciddi endişe ile karşılandı.

Rusya ordu birliklerini Ukrayna'ya gönderdikten sonra Hükümet'ten barış görüşmelerine başlamasını talep etti. Aslında Ukrayna Hükümeti ve ayrılıkçı güçler arasında bir kaç defa ateşkes konusunda anlaşma sağlansa da, ciddi ihlaller olmaktadır.

Ukrayna Devlet Başkanı Proşenko'nun isteği üzerine parlamento Donbass'ın özel statüsü hakkında kanun kabul etti. Bu kanun gereğince Donetsk ve Lugansk eyaletleri 3 yıl özel statüye sahip olacak, rus dili devlet dili olarak kabul edilecek, af uygulanacak, yerel seçimler yapılacaktı (russian.rt.com, 16.09.2014). Lugansk ve Donetsk temsilcileri Ukrayna parlamentosunun Donbass'ın özel hukuki statüsü ile ilgili aldığı kararın onların görüşleri ile uygun olduğunu ancak bölgenin hukuki statüsü ile ilgili sorunu tam olarak çözmediğini bildirdiler (russian.rt.com, 16.09.2014).

Ukrayna-Rusya-AGİT Üçlü Temas Grubu çerçevesinde bir araya gelen eski Ukrayna Devlet Başkanı Leonid Kuçma, Rusya'nın Kiev Büyükelçisi Mihail Zurabov, AGİT Temsilcisi Heidi Tagliavini ile Ukrayna'nın doğusunda ayrılıkçılar tarafından tek taraflı ilan edilen Donetsk Halk Cumhuriyeti'nin Başbakanı Aleksandr Zaharçenko, Başbakan Yardımcısı Andrey Purgin, Lugansk Halk Cumhuriyeti Başbakanı İgor Plotnitskiy ve Parlamento Başkanı Aleksandr Karyagin, 7 saat süren görüşmelerin ardından ateşkes sürecinin hayata geçirilmesine ilişkin 9 maddeden oluşan memorandumunu 19 Eylül'de imzaladı. Memorandum, taraflar arasında ateşkesin sağlanmasını, birliklerin 19 Eylül itibarıyla buldukları noktalarda kalmalarını, her türlü silahın kullanılmasının ve saldırıların yasaklanmasını, ağır silahların 24 saat içinde çatışma bölgesinden ve yerleşim birimlerinden 15 kilometre geri çekilmesini, güvenlik bölgelerinde mayın ve diğer patlayıcı aletlerin yerleştirilmesinin yasaklanmasını ve daha önce yerleştirilen mayınların temizlenmesini, güvenlik bölgesinde AGİT hava araçları hariç tüm uçak ve diğer yabancı uyruklu hava araçlarının uçuşlarının yasaklanmasını öngörüyordu (www.yenihaberden.com, 22.09.2014).

Rusya'ya Uygulanan Müeyyide: İki Tarafı Keskin Bıçak

Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesinden sonra ABD ve Avrupa Birliği bu ülkeyi demokratikleşme ve insan haklarını ihlal etmekle suçladı. ABD ve Avrupa Birliği Rusya'ya karşı siyasi baskılara paralel olarak diğer baskı mekanizmalarını da zamanla gündeme getirecekti ama askeri olarak Rusya'ya karşılığını almayı düşünmüyorlardı.

Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesinden sonra ABD ve Avrupa Birliği Rusya'nın bazı siyasileri ve işadamlarına müeyyide uygulamaya başladı (eurlex.europa.eu, 17.03.2014). Rusya Ukrayna'nın doğusunda ayrılıkçı güçleri desteklemeye, silah ve mühimmat, ordu birliklerini göndermeye başladığından sonra ABD ve Avrupa Birliği müeyyidelerin alanını genişletmeye karar verdi. ABD ve Avrupa Birliği'ne paralel olarak uluslararası teşkilatlar da Rusya'ya karşı müeyyideler uygulamaya başladı.

NATO

- 6 Mart'ta Rusya ile askerler ve siviller de dâhil olmakla görüşmeleri durdurdu (www.echo.msk.ru, 06.03.2014);
- 17 Mart'ta Rusya ile işbirliğini askıya aldı, Suriye'de kimyasal silahların yok edilmesi sürecinden kenarlaştırdı (gazeta.ua/ru, 18.03.2014);
- 1 Nisan'da Büyükelçiler istisna olmakla Rusya ile temasları durdurdu;
- 5 Nisan'da NATO Parlamento Asamblesi Rusya Federal Meclisi ile işbirliğini durdurdu.
- 7 Nisan'da Rusya'nın NATO nezdinde Büyükelçisi, Yardımcısı ve iki Sekreteri istisna olmakla Rus delegelerin NATO karargâhına girişine yasak getirildi;
- 30 Mayıs'ta Rusya Federal Meclisi'nin NATO Parlamento Asamblesi ortaklık üyeliği askıya alındı (nbnews.com.ua/ru, 31.05.2014);
- 7 Ağustos'ta NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen Rusya ile tüm işbirliğini durduklarını bildirdi (www.newsru.com, 07.08.2014).

Avrupa Birliği

- 20 Mart'ta AB-Rusya Zirve Görüşünü askıya aldı (www.ua-ru.info, 20.03.2014);
- 25 Mart'ta Kırım'ın bütün vatandaşlarına vize vermeyi yasakladı;
- 17 Nisan'da Avrupa Parlamentosu üye devletlere 'Güney Akımı' doğalgaz boru hattının inşasına katılmamayı önerdi (lenta.ru, 17.04.2014);
- 14 Mayıs'ta Rusya-AB Enerji Diálogo Konferansını iptal etti (ria.ru, 14.05.2014);
- 17 Temmuz'da Avrupa Konseyi'nin önerisiyle Avrupa Kalkınma Bankası Rusya'da maliyeleştirdiği bütün projeleri durdurdu (www.interfax.ru, 17.07.2014);
- 31 Temmuz'da Sberbank Rossii, VTB, Gazprombank, Vneşekonombank, Rosselkbank, bankalarına; bu ülkeden askeri nitelikli malların ithal ve ihracına, Rosneft, Transneft, Gazprom Nefti şirketlerine müeyyide uygu-

ladı; savunma sanayinin önde gelen Uralvagonzavod, Oboronproma, Obyedinyennoy Aviastroitelnoy Korporaçii, Sirius, Stankoinstrument, Kimkompozit, Kalaşnikov, Tulskiy Orujeynyy Zavod, Almaz-Antey ve Bazalt şirketlerine maliye yatırımlarını durdu (podrobnosti.ua, 31.07.2014);

- ABD (glavred.info, 04.03.2014) ve diğer Avrupa devletleri de (obozrevatel.com, 03.04.2014) Avrupa Birliği'nin aldığı müeyyide kararları gereğince Rusya'ya benzer yaptırımlar uygulamaya başladı.

Yukarıda Rusya'ya karşı uygulanan ekonomik müeyyidelere dikkat edildiğinde, bu müeyyidelerin Rusya'nın Ukrayna'nın doğusunda askeri operasyonları genişletmesine paralel olarak, özellikle enerji, bank ve savunma sanayisine yönelik genişlediğini ve sertleştirdiğini görmek mümkündür.

Müeyyidelerin Rusya'ya Etkisi

- müeyyideler uygulamaya konduktan sonra Vneşekonombank'ın gelirlerinin 2014 yılı birinci yarısında %70 azaldı (Oцyбo inosmi.ru, 28.08.2014);

- Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası Rusya ve onun maliye kurumları ile işbirliğini durdurdu. Rusya bu bankadan en çok kredi (1.9 milyar Euro) alan devlettir. Dünya Bankası Rusya'da eğitim, enerji ve diğer alanlara ayırdığı 1.34 milyar dolarlık krediyi askıya aldı. Rosneft borcunu ödemek için devletten 1.5 trilyon ruble borç talep etti (globalconflict.ru, 17.09.2014);

- Eylül ayının ikinci yarısında ruble dolar karşısında değer kaybederek 1 dolar 40 ruble'ye kadar yükseldi (www.regnum.ru, 17.09.2014);

- dünya piyasalarında petrolün fiyatının inmesi ve uygulanan müeyyideler sonucunda Rusya'nın kaybı Gayrı Sarfı Yurtiçi Hasılatının %4'ne tekabül etmektedir. Ural S marka petrolün piyasada değerinin 93 dolardan 76 dolara inmesiyle Rusya'nın 2014'te yaklaşık 55 milyar dolar kaybedeceği tahmin edilmekteydi. 2015'te kalkınma oranı % 1 olarak öngörülse de, bu rakamın % 0.3 olacağı tahmin edilmekteydi (www.panarmenian.net/rus, 26.09.2014);

- petrolün fiyatı 90 doların altına düşerse, Rusya'nın 2015'te Avrupa Birliği'ne ihraç ettiği petrol 425 milyar dolara kadar azalabilir. Bu 2013 yılı ile karşılaştırıldığında 80 milyar dolar az olacaktır (www.panarmenian.net/rus, 15.10.2014);

- Rusya ihracatının yaklaşık % 90'nı dolar üzerinden yapılmaktadır, bu ihracatta devletin payı az olsa da, yabancı bankalar Rusya şirketlerine 439 milyar dolar, bankalarına ise 215 milyar dolar kredi vermiştir. Rublenin değer kaybettiği bir dönemde şirket ve bankalar borçlarını öderken ciddi sorunlarla karşılaşabilir (www.gazeta.ru, 05.05.2014);

- eyalete göre Rusya'da günlük tüketim mallarının fiyatı 2-3 defa yükseldi.

Putin Batı'nın müeyyidelerini değerlendirirken, 'Müeyyide baskılarıyla hiç kimse hiç bir zaman, hatta küçük devletler bile karar almıyor. Hele Rus-

ya gibi bir devlet ortaklarımızın istediği şekilde kesinlikle karar almayacaktır. Bu sorunun halledilmesinde hiç de uygun strateji değildir. Uygulanan müeyyidelere rağmen 2014 yılının son sekiz ayında Rusya'da sanayi üretiminin % 2.5, tarımın % 4.9 büyüdüğünü, 2013'te ise bu rakamın % 1.5, ve % 2.5 olduğunu' bildirerek devletin tutumuna açıklık getirmiştir (itartass.com, 24.10.2014). Rusya'nın diğer devlet adamları da buna benzer görüşlerini dile getirerek, müeyyidelerin etkisiz kalacağını, taraflar arasında sorunların katmanlaşacağını, bunun karşı taraf için de olumsuz sonuçlar doğuracağını ve Ukrayna sorununun çözülmesine katkı sağlamayacağını ifade ettiler (itar-tass.com, 07.08.2014).

Rusya müeyyidelerin etkisini azaltmak için Çin ile ilişkilerinin geliştirilmeye başladı. Mayıs 2014'te Putin Çin'i ziyaret etti. Çin Devlet Başkanı Si Tzinpin ile görüşen Putin iki ülke arasında enerji, güvenlik, ulaşım, telekomünikasyon alanlarında işbirliğini müzakere etti ve 49 anlaşma imzalandı. Ama ileriki 30 yılda Rusya'nın Çin'e satacağı doğalgazın fiyatı konusunda anlaşmaya varamadılar (www.amerikaninsesi.org, 21.05.2014). Putin'in Çin ziyareti Batı karşıtı ittifak olarak değerlendirilse de, taraflar arasında 400 milyarlık doğalgaz anlaşmasının imzalanmaması Putin'nin hedeflerine vurulan darbe olarak yorumlandı. Çin Rusya'nın Batı ile ilişkilerinin gerginleştiği bir dönemde doğalgaz konusunda daha uygun şartlarda anlaşma imzalamaya çalışsa da, Rusya bütün zorluklara rağmen buna onay vermedi. Institute of Energy Economics Çin'in Rusya ile anlaşmamasının sebeplerinden birinin de 2020 yılına kadar Orta Asyadan ve Myanma'dan yeteri kadar doğalgaz temin edeceği olarak görmektedir (www.armtoday.info, 22.05.2014). Rusya ve Çin doğalgaz konusunda anlaşma sağlamasalar da, Çin ile ticaret yapan Rus şirketlerinin yuan ve ruble ile ödeme yapmaları konusunda her iki ülkenin Merkez Bankaları anlaşma imzaladı (www.armtoday.info, 09.08.2014). Bu anlaşmanın iki ülke arasında ticaret ilişkilerini geliştireceği iddia edilmektedir.

ABD ve Avrupa Birliği Rusya'ya müeyyide uygularken özellikle Fransa ve Almanya'da bu müeyyidelere katılmak konusunda ciddi bir kararsızlık söz konusu idi. Le Figaro 'Rusya'ya karşı uygulanan müeyyideler Fransa ve Avrupa için intihardır. Ukrayna meselesi devletin iç sorunudur. Bu sorunu müeyyidelerle çözmek ise onu Rusya, Avrupa Birliği ve ABD arasında soruna dönüştürmektedir', diye vurgulamıştır (www.regnum.ru, 19.09.2014). ABD Devlet Başkan Yardımcısı Joe Biden ABD'nin baskıları sonucunda Avrupa'nın Rusya'ya karşı uygulanan müeyyidelere katıldıklarını bildirdi (top.rbc.ru, 04.10.2014). ABD-Rusya İş Konseyi ve Uluslararası Ticaret Ulusal Konseyi Hükümete müracaat ederek Rusya'ya karşı uygulanan müeyyidelerin Anayasa kanunu olarak kabul etmemelerini talep etti (www.pravda.ru, 06.10.2014).

Rusya uygulanan müeyyidelerin etkisini azaltmak için için karşı tedbirler görmeye başladı. 6 Ağustos'ta Putin ülkesine uygulanan müeyyidelere karşı müeyyideler uygulanmasına karar verdi. Bu karara göre ABD, Kanada,

Norveç ve Avrupa Birliği ülkelerinden bir yıllık meyve, süt ve süt ürünleri, peynir, salam, sosis ithalına yasak getirildi (www.the-village.ru, 07.08.2014). Daha sonra İran ve Çin ile görüşmelere başlayarak bu ülkelerle ticaretinde ödeme aracı olarak doları değil, yuan ve ya riyalı kullanmaları hakkında anlaşma imzaladı (www.azadliq.info, 10.09.2014). Avrupa Birliği'nin tarımcılıktan sorumlu komiseri Dachian Cholash 2013'te Rusya'ya 11.3 milyar dolarlık tarım ürünleri ithal edildiğini, 2014'te bunun 5.1 milyar dolara kadar azalacağını, Avrupa şirketlerinin Rusya'nın uyguladığı müeyyidelerden ciddi zarar gördüğünü ve yaklaşık 9.5 milyon Avrupa Birliği vatandaşlarının bu müeyyidelerden etkilendiğini bildirdi (www.regnum.ru, 16.09.2014). AB çiftçilerin sorunlarını halletmek için 125 milyon euro para ayırdı ama uzmanlar bu miktarın çiftçilerin sorunlarını çözmekte yetersiz kaldığını birdirmektedir.

Taraflar karşılıklı olarak birbirlerine müeyyideler uygularken, Avrupa Birliği'nin Rusya temsilcisi Vigaudas Ushaçkas AB'nin kaybının yaklaşık 12 milyar euro olduğunu bildirdi. Finlandiya Qıda Sanayisi Birliği Başkanı Heykky Yutinen Rusya'ya 400 milyon dolarlık (% 25) ihracat yaptıklarını, yeni ihrac alanları bulmakta zorlandıklarını dile getirdi (izvestia.ru, 07.08.2014).

Sonuç

Ukrayna son yüz yılda en karmaşık dönemini yaşamaktadır. Bu dönemin yaşanmasının nedenlerinden biri siyasi değişim ve demokratikleşme tercihi olsa da, esas nedeni bu devlet üzerinde büyük güçlerin jeopolitik mücadelesidir. Batı dünyası Rusya'nın jeopolitik gücünü sınırlandırmak istemekte, Rusya buna karşı direnmektedir. Şimdilik Ukrayna üzerinde hiç bir taraf net kontrolü sağlayamamıştır ve bundan sonra da uzun zaman sağlayamayacağı anlaşılmaktadır. Ama görünen şudur ki henüz Rusya Batı dünyasından bir adım öndedir.

Batı dünyası Rusya'nın bu tür sert karşılık vereceğini doğru hesaplamamıştı, Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi Batı dünyasını şaşırdı, ardından Ukrayna'nın doğusunda ayrılıkçı Rusları desteklenmesi ve Ukrayna'nın bölge üzerinde kontrolü kaybetmesi Batı dünyasının da daha sert önlemler almasına, Rusya'ya ekonomik ve siyasi müeyyide uygulamasına neden oldu. Ancak görünen odur ki bu müeyyideler Rusya'yı çekindirmede, ekonomik ve sosyal sıkıntılar Rusya'yı geri adım atmaya mecbur edemedi.

Bu gün Ukrayna sorunu henüz çözülmemiştir ve yakın zamanda çözümlenme ihtimali de oldukça zayıftır. Ufukta Rusya Ukrayna çatışmasının geniş çaplı askeri operasyonlara dönüşme ihtimali zayıf olsa da, bu daha çok Ukrayna'nın Batı dünyası ile ilişkilerini geliştirmesine, ABD ve Avrupa Birliği'nin Rusya ile olan ilişkilerine bağlıdır.

Aynı zamanda son yıllarda Orta Doğu'da yaşanan olaylarla ilgili olarak Ukrayna sorunu şimdilik Batı dünyası ve Rusya arasında ikinci plana geç-

miştir. Belki de Ukrayna sorunun nasıl çözüleceğini Orta Doğu'da hangi gücün zaferle çıkacağı belirleyecektir.

KAYNAKLAR

- Американский бизнес выступил против длительных антироссийских санкций, <http://www.pravda.ru/news/economics/rules/business/06-10-2014/1229719-sanktsii-0/>, 06.10.2014.
- Байден признал нежелание Европы вводить санкции против России, <http://top.rbc.ru/politics/04/10/2014/54301307cbb20f4abfc2230f>, 04.10.2014.
- Быть или не быть новому восточному альянсу Москва-Пекин? http://www.armtoday.info/default.-asp?Lang=_Ru&NewsID=110513, 22.05.2014.
- В Украине временным президентом назначен Александр Турчинов, http://www.armtoday.info/default-t.asp?Lang=_Ru&NewsID=105576, 23.02.2014.
- ВЕЛИЕВ Э, НАТО на Южном Кавказе пока не будет, «Зеркало».-2009. 3 апреля.-№55.-С.1.
- Верховная рада приняла закон об особом статусе Донбасса, <http://russian.rt.com/article/50175>, 16.09.2014.
- Внутренняя и внешняя политика Украин, <http://www.webkursovik.ru/kartgotrab.asp?id=-78937>
- Во взаимных расчетах Россия и Китай полностью откажутся от доллара http://www.armtoday.info/default.asp?Lang=_Ru&NewsID=114937, 09.08.2014
- Войска России захватывают населенные пункты на юге Донецкой области, <http://www.charter97.org/ru-/news/2014/8/28/113119/>, 28.08.2014.
- Вторжение РФ направлено на замораживание конфликта в Украине – FT, http://news.liga.net/foreign/-politics/3093783-vtorzhenie_rf_napravleno_na_zamorazhivanie_konflikta_v_ukraine_ft.htm, 29.08.2014
- Высказывания государственных деятелей по поводу введения санкций в отношении России, <http://itar-tass.com/info/1366998>, 7 августа 2014.
- Глава МИД Люксембурга: Де-факто Крым больше не является частью Украины, <http://russian.rt.com-/article/40164>, 10.07. 2014
- Головна / Про Україну / Участь у міжнародних організаціях / Організація Об'єднаних Націй, <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/uno>
- ГОРОБЕЦ Aleksandr, Что получила Россия взамен Крыма в 1954 году, <http://uainfo.org/blognews/295891-что-poluchila-rossiya-vzamen-kryma-v-1954-godu.html>, 21.03.2014.

- Донецкая Республика просит Россию принять ее в состав, <http://voicesevas.ru/news/yugo-vostok/677-doneckaja-respublika-prosit-rossiyu-prin.html>, 13.05.2014.
- Европарламент предложил усилить санкции против России, <http://lenta.ru/news/2014/04/17/sanction/>, 17.04.2014.
- Европейский совет попросил Европейский инвестиционный банк приостановить финансирование операций в России, <http://www.interfax.ru/world/386205>, 17.07.2014.
- Европейский Союз отменил саммит с Россией, <http://www.ua-ru.info/news/7789-evropeyskiy-soyuz-otmenil-sammit-s-rossiey.html>
- Евросоюз подсчитывает убытки от санкций России, <http://izvestia.ru/news/574988>, 07.08.2014.
- ЕК отказалась участвовать в конференции РФ по газу в Брюсселе, <http://ria.ru/economy/20140-514/1007733809.html>, 14.05.2014.
- Екатерина Великая и Потемкин в истории Украины-Руси. Создание Новороссии и укрепление Малороссии, http://history.ui.ua/catherine_great, 08.10.2014.
- ЕС готов подписать Ассоциативное соглашение с Украиной при одном условии, www.regnum.ru/news/fd-abroad/armenia/1759937.html, 28.01.2014.
- Заруба В.М., Васковський Р.Ю., История Украины, <http://histua.com/ru/knigi/istoriya-ukraini-zaruba-vaskovskij/gosudarstvoobrazujushhie-processy-v-ukraine-v-1991-2001-pp>
- История дипломатии, под редакцией В. П. Потемкина, Том 1, «Библиотека внешней политики» издательства «ОГИЗ», 1941 г.
- История дипломатии, Том 1, Госполитиздат, 1959 г.
- КАРАИЧЕВ Дмитрий, Мифы о незаконности передачи Крыма в 1954 году, <http://gazeta.zn.ua/internal/mify-o-nezakonnosti-peredachi-kryma-v-1954-godu.html>, 11 января 2013.
- КОКТЫШ Кирилл, Путин обсудит ситуацию на Украине с Кэмероном и Олландом, <http://www.mgimo.ru/-news/experts/document252850.pdf>, 05.06.14.
- КОМЛЕВА Н.А, Украинский кризис как элемент «тактики анаконды», Пространство и Время, 2(16)/2014, <http://www.space-time.ru/assets/files/2-16.2014/2226-7271prov-r-st2-16.2014.13-komleva.pdf>
- Кризис между Россией и Западом из-за Крыма набирает обороты, http://www.armtoday.info/default.asp?Lang=_Ru&NewsID=107701, 31.03.2014.
- Крым-Севастополь-Россия. История-геополитика-будущее. М., 2007, с. 170.
- Крымские татары между Украиной и Россией, <http://www.islamnews.ru/news-144508.html>, 26 февраля 2014.

- Кто стоит за пророссийскими беспорядками на Востоке Украины?
http://www.armtoday.info/default.asp?Lang=_Ru&NewsID=108175,
08.04.2014.
- Курс доллара побил исторической рекорд в России, <http://www.panarmenian.net/rus/news/182870/>, 26 сентября 2014.
- Лавров и Керри затронули тему федерализации Украины, www.regnum.ru/news/polit/1784497.html, 31.03.2014
- Луганск и Донецк проголосовали за независимость, <http://ria.ru/world/20140512/1007522425.html>, 12.05.2014.
- МАЛЬГИН Артем, Россия–Украина: европейский фактор в постсоветских отношениях, <http://www.-mgimo.ru/news/experts/document245438.pdf>, 26.12.13.
- МИРШАЙМЕР Джон, Почему Запад повинен в кризисе на Украине, <http://www.globalaffairs.ru/number/Pochmu-Zapad-povinen-v-krizise-na-Ukraine-16921>, 3 сентября 2014.
- Москва будет работать с новыми украинскими властями, заявил Путин, <http://ria.ru/politics/20140604-/1010726831.html>, 04.06. 2014.
- НАТО будет поддерживать суверенитет, независимость и территориальную целостность Украины, <http://russian.rt.com/article/23188>, 26.02.2014.
- НАТО и США подтвердили вторжении войск РФ в Украину, <http://www.charter97.org/ru/news/2014/-8/28/113140/>, 28.08. 2014.
- НАТО прекращает сотрудничество с Россией, сообщил генсек альянса во время визита на Украину, <http://www.newsru.com/world/07aug2014/natobrokeuprf.html>, 07.08.2014.
- НАТО приостанавливает сотрудничество с Россией, <http://gazeta.ua/ru/articles/politics/nato-priostanavlivaet-sotrudnichestvo-s-rossiej/547697>, 18 марта 2014.
- НАТО приостановила проведение военных и гражданских встреч с Россией, <http://www.echo.msk.ru/-news/1272966-echo.html>, 06 марта 2014.
- Обама: Референдум в Крыму станет нарушением международного права, <http://russian.rt.com/inotv/2014-03-07/Obama-Referendum-v-Krimu-stanet>, 7 марта 2014,
- Ополченцы заявили, что законопроект Порошенко о статусе Донбасса соответствует их позициям, <http://russian.rt.com/article/50147>, 16.09.2014.
- Отказ Киева от ассоциации с ЕС вызовет разочарование Европы в постсоветских государствах - Ваан Ованнисян, www.regnum.ru/news/fd-abroad/armenia/1735720.html, 21.11.2013.
- ОЦУБО Юсуке, К чему привело российское эмбарго ("JB Press", Япония), <http://inosmi.ru/fareast/20140828/222662017.html>, 28/08/2014.

- ПА НАТО лишила Россию ассоциированного членства, <http://nbnews.com.ua/ru/news/122898/>, 31.05.2014.
- ПАНАРИН А.С. Православная цивилизация в глобальном мире. М.: Алгоритм, 2002.
- Под санкции ЕС попали пять крупнейших банков России, <http://rodbnoosti.ua/economy/2014/07/-31/987123.html>, 31.07.2014.
- Политический компромисс: Премьер-министр Украины подал в отставку, <http://www.panarmenian.net/-rus/news/175275/>, 28 января 2014.
- Польша, Чехия и Германия прекратили прием посылок для отправки в оккупированный Крым, <http://obozrevatel.com/politics/23461-pols-ha-prekratila-priem-posylok-dlya-otpravki-v-okkupirovannyj-kryim.htm>, 03.04.2014.
- Постановление апелляционного суда г. Киева по уголовному делу по факту совершения геноцида в Украине в 1932–1933 гг., <http://khrpg.org/index.php?id=1266828078>, 22.02.10.
- Почему Украина приостановила подготовку к соглашению с ЕС?, http://www.armtoday.info/default.-asp?Lang=_Ru&NewsID=100807, 21.11.2013.
- Президентом Украины стал Петр Порошенко, http://www.armtoday.info/default.asp?Lang=_Ru&News-ID=110697, 26.05.2014.
- Путин: Россия не будет под давлением западных санкций менять свою политику, <http://itar-tass.com/-politika/1531164>, 24 октября 2014.
- Российские эмбарго сократит доходы 9,5 млн европейцев, www.regnum.ru/news/polit/1848000.html, 16.09.2014.
- Россия и США: противоположность взглядов на происходящее в Украине, <http://www.panarmenian.net/rus/news/175468/>, 1 февраля 2014.
- Россия против Запада: Какие санкции страна ввела для Евросоюза, США и Канады, <http://www.the-village.ru/village/situation/situation/162116-spisok-rossijskih-sanktsiy>, 07.08.2014.
- Санкции обвалят еврозону, <http://www.gazeta.ru/business/2014/05/05/6019365.shtml>, 05.05.2014.
- Санкции, нефть, Украина: аналитики прогнозируют курс 40 рублей за доллар, www.regnum.ru/news/-economy/1848823.html, 17.09.2014.
- Сборник русского исторического общества. 1871.-Т. 7.-С. 348.
- Сергей Лавров: США и Евросоюз поддержали государственный переворот на Украине, <http://russian.rt.com/article/51920>, 27.09.2014.
- Сергей Лавров: Я бы никому не советовал нападать на Крым, <http://russian.rt.com/article/40016>, 09.07.2014.
- СМИРНОВ Константин, Пять планов Запада поставить Россию на колени, <http://globalconflict.ru/analytics/79782-pyat-planov-zapada-postavit-rossiyu-na-koleni>, 17 сентября 2014.

- США не считают Януковича президентом, http://www.armtoday.info/default.asp?Lang=_Ru&News-ID=105583, 24.02.2014.
- США прекратили военное сотрудничество с Россией, <http://glavred.info/politika/ssha-prekratili-voennoe-sotrudnichestvo-s-rossiey-272968.html>, 04.03.2014.
- ТОРБАКОВ İgor, Крым: история и мифы, http://www.armtoday.info/default.asp?Lang=_Ru&NewsID=107489, 26.03.2014.
- Триумф Путина или победа Запада? ("Die Welt", Германия) <http://inosmi.ru/world/20140909/222866656.html>, 09/09/2014.
- Украина выдвинула два основных требования к Евросоюзу, http://www.armtoday.info/default.asp?Lang=_Ru&NewsID=101013, 25.11.2013.
- Французские СМИ узнали, что «санкции против России — это самоубийство для Франции и Европы» www.regnum.ru/news/polit/1849409.html, 19.09.2014.
- Цена на нефть продолжает падать: Снижение на \$1 лишает Россию \$2 млрд, <http://www.panafrican.net/rus/news/183593/>, 15 октября 2014.
- Что ждет Украину?, http://www.armtoday.info/default.asp?Lang=_Ru&NewsID=105136, 17.02.2014
- Что нужно сделать Западу, чтобы остановить Путина ("Atlantico", Франция) <http://inosmi.ru/world/20140830/222690481.html>, 30/08/2014.
- Что такое ДНР (Донецкая Народная Республика)?, <http://voicesevas.ru/news/yugo-vostok/5306-cto-takoe-dnr-doneckaya-narodnaya-respublika.html>, 24.09.2014.
- Avropa Birliyi Ukrayna ilə müzakirələri təxirə salır, <http://www.azadliq.org/content/article/25201466.html>, 5.12.2013.
- ВМТ-дә Кırım müzakirə ediləcək, <http://www.aznews.az/index.php?c=news&id=51085>, 18.03.2014.
- EROL M. Seyfettin, 'Ukrayna-Kırım Krizi' ya da 'İkinci Yalta Süreci', Karadeniz Araştırmaları, Bahar 2014, Sayı 41, ss.1-14.
- EROL M. Seyfettin, DEMİR Sertif, 'Amerika'nın Karadeniz Politikasını Yeniden Değerlendirmek', Akademik Bakış, Cilt 6 Sayı 11, Kış 2012, ss. 17-33.
- EROL M. Seyfettin, OĞUZ Şafak, 'Hybrid Warfare Studies and Russia's Example in Crimea', Akademik Bakış, Cilt 9, Sayı 17, Kış 2015, ss. 261-277.
- EROL M. Seyfettin, Türkiye'nin Orta Asya Politikasına Rusya Federasyonu ve Bölge Ülkelerinden Genel Bir Bakış', Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi/Journal of Turkish World Studies, XII/1 (Yaz 2012), ss.1-20.
- Çin və Rusiya təbii qaza dair razılıq əldə edə bilməyib <http://www.amerikaninsesi.org/content/article/191-8812.html>, 21.05.2014.

- İranla Rusiya dollardan imtina edir, <http://www.azadliq.info/xeberler-menu/311-son-xbrlr/52109-ranla-rusiya-dollar-dan-imtina-edir.html>, 10 sentyabr 2014.
- Kırım və Şərqi Ukrayna da Yanukoviçə qarşı qalxdı, <http://www.azadliq.info/siyast/40574-yanukovic-yatsenyuka-ba-nazir-klickoya-ba-nazirin-mueavini-postu-klif-edib-.html>, 27.01.2014.
- CAFERSOY Nazim, "Rus Ulusal Güvenlik Kültürünün Yapıtaşları", Milli Güvenlik ve Askeri Bilimler, İlkbahar 2014, Cilt 1, Sayı 2, s.21-22 ve s.25.
- CAFEROV Nazim (Cafersoy), "Rusya'nın Deniz Stratejisi ve Karadeniz", Okan Yeşilot, Hazar'dan Karadeniz'e Stratejik Bakış, İstanbul, Yeditepe, Kasım 2014, s.141 və s.146
- CAFERSOY Nazim, "Rus Ulusal Güvenlik Kültürünün Yapıtaşları", Milli Güvenlik ve Askeri Bilimler, İlkbahar 2014, Cilt 1, Sayı 2, ss.28-30.
- YEŞİLOT Okan, Hazar'dan Karadeniz'e Stratejik Bakış, İstanbul, Yeditepe, Kasım 2014, ss.139-150.
- ÇİTÇİ Sinan, 'Ukrayna, AB ve Rusya için neden önemli?', http://www.zaman.com.tr/yorum_ukrayna-ab-ve-rusya-icin-neden-onemli_2205178.html, 16 Mart 2014.
- Ukraynada hakimiyyətə müxalifət arasında saziş imzalandı, <http://www.mediaforum.az/2014-02-21>.
- Ukraynanın baş naziri: "Rusiya belə məsləhət gördü", <http://www.mediaforum.az>, 2013-11-26.
- Ukrayna'nın doğusundakı gelişmeler, <http://www.yenihaberden.com/ukraynanin-dogusundaki-gelismeler-47304h.htm>, 22.09.2014.
- Yanukoviç növbədənənar seçkilərə razıdır, <http://www.azadliq.info/asagi-manset/351-asagi-manshet/40984-yanukovic-noevbdnknar-seckil-razdr.html>, 04 FEVRAL 2014.
- COUNCIL DECISION 2014/145/CFSP, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2014:078:0016::EN:PDF>, 17.03.2014.
- Germany urges Ukraine to accept federal solution with separatists, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/2b0b440c-2ac8-11e4-811d-00144feabd00.html#axzz3Gqd1YPS>, 23.08.2014.
- WALBERG, Eric. Postmodern Imperialism: Geopolitics and the Great Games. Atlanta, GA: Clarity Press, Inc. 2011.